

Puff the Magic Dragon

Om cannabis, legalisering och kriminalisering

Henrik Guthammar

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
VT-13

Handledare:

Frans Oddner

Abstract

Author: Henrik Guthammar

Title: Puff the Magic Dragon – Om cannabis, kriminalisering och legalisering

Supervisor: Frans Oddner

In the following studie, the purpose was to, with a social constructionist and discourse analytic approach highlight the arguments within the debate regarding the criminalization or legalization of cannabis. This studie also aimed at showing what kind of research is being used to further the cause of the arguments at hand. I Furthermore bring to light the discussions about the rest of the world in regards to drug policy. The empirical data consisted of debate articles from various sources, some from Swedish newspapers and some from the internet based site Newsmill. My conclusion suggests that neither side has won the debate and that there still is a lot to be said in regards to drug policy in Sweden and in Europe in general.

Keywords: drug policy, Sweden, cannabis, criminalization, harm-reduction, legalization

Innehållsförteckning

1 Inledning och problemformulering	4
1.1 Syfte och Frågeställningar.....	5
2 Orientering om kunskapsläget	5
2.1 Drogdebattens utveckling.....	5
2.2 Vad händer om vi legaliserar?	6
2.3 Den hårda linjen.....	7
2.4 Substitutionsbehandling.....	7
3 Teori och metod	8
3.1 Socialkonstruktionismen.....	8
3.2 Diskursanalys som metod och teori.....	9
3.3 Diskursteori.....	11
3.4 Begreppsförteckning.....	12
4 Metod och material	13
4.1 Metodens förtjänster och begränsningar.....	13
4.2 Urval.....	14
4.3 Validitet och förförståelse.....	14
4.4 Etiska överväganden.....	15
5 Tillvägagångssätt vid analys	16
6 Analys och resultat	16
6.1 Den kritiska positionen	17
6.1.1 Skydda de unga.....	18
6.1.2 Vi mot världen	20
6.1.3 Den lagliga drogen.....	23
6.1.4 Den samhällsfarliga missbrukaren.....	26
6.2 Den förespråkande positionen	27
6.2.1 Från spliffen till sprutan.....	28
6.2.2 Det gröna guldets.....	29
6.2.3 Harm reduction.....	31
6.2.4 Omvärlden ett föredöme.....	33
7 Forskningens förlovade värld	35
7.1 Den kritiska positionen.....	35
7.2 Den förespråkande positionen.....	37
8 Sammanfattning och avslutande diskussion	38
9 Referenslista	41
9.1 Empiri.....	41

1 Inledning och problemformulering

Jag har sedan en tid tillbaka haft ett stort intresse för debatten kring narkotika, på senare tid har detta intresse kommit att inrikta sig på frågan om legalisering/avkriminalisering av cannabis och dess för- och nackdelar. Debatten har under senare år fått förhållandevis mycket utrymme varpå det har blivit tydligt att det finns omfattande åsiktsskillnader. Inte allt för sällan leder dessa åsiktsskillnader till infekterade tonlägen gentemot respektive läger. Men vad säger debatten om hur detta påverkar debatten om legalisering i stort och vad säger det om den svenska synen på missbruk?

Den nolltoleranspolitik gentemot narkotika som förs i Sverige innehar tydliga spår av det amerikanska kriget mot narkotika. Goldberg (2005:4) uttrycker det som följande: ”[...] vi kan identifiera narkotikakrigets anda i dagens svenska narkotikapolitik”. Det var under 80- och 90-talen som USA förklarade krig mot narkotikan – en linje som många andra länder världen över skulle komma att följa (ibid.). I Sverige har Nils Bejerot varit den främsta företrädaren för den förda nolltoleranspolitiken. Bejerot (1977) betraktar allt bruk som missbruk och ser missbruket som en direkt effekt av narkotikans aktiva substanser. Hans linje förespråkar huvudsakligen de förebyggande åtgärderna som kan ses i dagens Sverige, t.ex. informationskampanjer på skolor och polisens aktiva jakt på missbrukare samt distributörer (ibid.). Som direkt motståndare till den i Sverige förda narkotikapolitiken finner vi Ted Goldberg. Goldberg (2005) anser här att det svenska ställningstagandet inte bygger på beprövad erfarenhet och överlag har en svag vetenskaplig grund. Han är huvudsakligen förespråkare för en Harm reduction-modell¹ som bl.a. tillämpas i Nederländerna och Portugal (se avsnitt 6.2.3 och 6.2.4). Trots att både FN, EU och WHO numera förespråkar en Harm reduction-modell vad gäller narkotikamissbruk är det fortfarande en kontroversiell fråga – och då särskilt i Sverige (Goldberg 2005). Om man ser till brukaren/missbrukaren, hur väl står sig den svenska nolltoleranspolitiken och hur relaterar den till den narkotikapolitik som numera förs i andra delar av världen?

Jag avser att med hjälp av ett urval av debattartiklar undersöka hur vi i Sverige debatterar kring narkotikapolitiken i stort och då huvudsakligen frågan om legalisering/avkriminalisering av cannabis. En liknande studie har inte gjorts sedan Daniel Thörnqvists studie om drogdebattens utveckling under 1970-1990 kom ut 2009. Det var således ett tag sen och Thörnqvists studie belyser en äldre tidsperiod än den som jag avser att undersöka, nämligen 2010 och framåt. I urvalet av debattartiklarna har jag valt att fokusera på två läger, den förespråkande positionen och den kritiska positionen. Detta för att tydligare kunna återspegla spänningarna mellan de två lägren. Artiklarna är

¹ Fokus på vård av missbrukaren. Det åligger inte poliser att jaga brukare av narkotika, istället räknar man med att de som är i behov av vård söker sig till vårdssystemet. Vanligtvis förknippas modellen med Nederländernas normalisering av brukare.

hämtade från den svenska dagspressen samt även i viss mån från debattsidan Newsmill på internet. I valet av det empiriska materialet har jag inte haft någon speciell metod – därav förekommer vissa tidningar mer frekvent än andra. Fokus har istället legat på kvaliteten av artiklarna samt på att få en jämvikt mellan de två positionerna.

Vad gäller uppsatsens relevans för socialt arbete finner jag att den narkotikapolitiska frågan allmänt sett är en fråga om *synen på brukaren*, uppsatsen ska således vara ett bidrag till en aktualisering av medias syn på brukaren. Det är av den anledningen viktigt att försöka lyfta fram de diskussioner som berör brukaren och behandlingen av denne. Särskilt när det gäller frågan om cannabis är det viktigt att frågan förs på tal – detta mycket i enlighet med diskussionen om Harm reduction-modellen och därför om hur vi bäst ska behandla och bemöta brukare. Då cannabis eventuellt i framtiden kan komma att bli legaliserat/avkriminaliserat i Sverige bör vi redan nu ta ställning i frågan och aktivt verka för brukarens bästa – vad det än må vara. Det är även viktigt att yrkesverksamma inom socialt arbete aktivt engagerar sig i debatten och hjälper till att driva den framåt – detta då den breda yrkeskompetensen inom fältet kan skapa goda förutsättningar för ett utvecklande(?) av den svenska synen på missbrukaren och narkotikapolitiken i stort.

1.1 Syfte och Frågeställningar

Med utgångspunkt i en diskursanalytisk och socialkonstruktionistisk ansats syftar denna uppsats till att belysa hur den svenska debatten kring cannabis förs och vilka kunskapsanspråk som denna bygger på.

- ♣ Vilka argument för och emot legalisering och kriminalisering presenteras i debatten?
- ♣ Vilka antaganden om narkotikaproblemet ligger till grund för argumenten?
- ♣ Vilka kunskapsanspråk bygger debatten på?
- ♣ Hur förhåller vi oss till den internationella narkotikapolitiska utvecklingen?

2 Orientering om kunskapsläget

2.1 Drogdebattens utveckling

Daniel Thörnqvists diskursanalys från 2009 undersöker drogdebatten i svenska tidningar mellan 1970-1990. Thörnqvists huvudsakliga syfte var att undersöka hur drogdebatten tog form under dessa år, men han undersökte även debattens aktörer och det språkbruk som användes.

Vad Thörnqvist har kommit fram till är att det under 1970-talet i stort rådde en diskurs som behandlade droganvändare som offer och att samhället borde sluta sig kring dessa individer och att

det borde finnas ett solidariskt samhällsansvar för att hjälpa dem finna tillbaka till ett liv utan droger. Man ville här skapa en större samhällsförändring och ansåg att avsaknaden av denna var en av orsakerna till de svårigheter som missbrukare upplevde under den tidsperioden i Sverige (Thörnqvist 2009:157). Under 1980-talet fick drogdebatten en annan inriktning. Fokus kom nu istället att ligga på det polisiära samt det juridiska – det var under denna period som kriminaliseringen av det egna bruket tog fart. Det är således under denna period i Sverige som vi allt mer börjar diskutera repressalier för missbrukare och det är även här som rädslan för bruket av droger bland den yngre generationen börjar träda fram (ibid.). Under 1990-talet fortsätter diskursen som har att göra med ungdomar och deras bruk, fokus läggs nu på att det i stort handlar om uppfostran av individen. Det handlar numera således inte om ett aktivt ställningstagande från den unga individen utan snarare om allmän okunskap. Den potentiella liberaliseringen av den svenska narkotikapolitiken utmålas här som ett stort hot och dagens restriktiva narkotikapolitik i Sverige börjar här att ta sin form (Thörnqvist 2009:158).

De generella trender som Thörnqvist åskådliggör bidrar till att skapa en förståelse för nutidens restriktiva narkotikapolitik i Sverige. Fokus har skiftats från övergripande samhällelig solidaritet och förändring till droger som ett hot mot den yngre generationen. Förespråkare för en mer liberal syn på droger fokuserar på människorna som brukar drogerna medan motståndarna till denna liberala syn konstruerar diskursen om droger som ett hot mot ungdomar som anses befinna sig i ”riskzonen” (Thörnqvist 2009:160).

2.2 Vad händer om vi legaliserar?

I linje med diskussionen om just legalisering finner jag Ted Goldbergs artikel från 2012 som problematiserar det generella ställningstagandet att en legalisering/avkriminalisering skulle leda till ökat missbruk. Goldberg kommer här fram till att det svenska ställningstagandet inte bygger på beprövad erfarenhet och ej heller på någon form av vetenskaplig kunskap – det är således enbart en åsikt vi i Sverige fortfarande lever med. Han förespråkar en mer öppen syn på problemet och konstaterar att vi omöjligen kan påstå oss veta huruvida en legalisering/avkriminalisering skulle få vare sig negativa som positiva följder för Sverige utan att först prova. Med andra ord för att kunna bygga vår ”narkotikapolitik på kunskap istället för tro, måste vi experimentera med olika typer av åtgärder och sedan vetenskapligt utvärdera resultaten” (Goldberg 2012:6).

Goldberg finner att Sverige i stora drag tycks vara fast i 1980-talets narkotikapolitik och den människosyn som hör därtill och att vi tycks vara rädda för att ge oss ut i det okända för att vinna ny kunskap. Han konstaterar även att på grund av denna rädsla har Sverige som land inga som helst möjligheter till att bidra till den förändringsprocess som för tillfället äger rum i resten av världen.

Vad gäller narkotikapolitiken har vi kommit att bli ett slutet land som sällan blickar bortom de egna gränserna – vi söker inte ny kunskap och vi engagerar oss inte i den debatt som äger rum i resten av världen. Goldberg (2012:7) uttrycker det svenska ställningstagandet slående i följande citat:

Tiden är mer än mogen för en genomgripande omprövning av hela vårt tänkande kring narkotika. Snarare än att vara ett föregångsland, som vi så gärna vill tro att vi är, är Sverige på god väg att förpassas till narkotikapolitikens utmarker.

2.3 Den hårda linjen

En av Sveriges främsta förespråkare för den, i Sverige förda nolltoleranspolitiken var som sagt Nils Bejerot. Bejerot (1977) anser att missbruk är en direkt effekt av själva drogens verkningar. Han förnekar dock inte att missbruket av droger kan ha föranletts av yttre omständigheter, men det fortsatta missbruket anses här vara huvudsakligen fristående från dessa yttre omständigheter. Det handlar således om en driftsmässig respons på de aktiva substanserna i drogerna vilket leder Bejerot till att betrakta missbruket som ett allvarligt sjukdomstillstånd. Bejerot jämför missbrukets driftsmässiga karaktär med den sexuella driften och finner således att det är ytterst svårt att bryta sig ur ett missbruk. Anledningen till att vissa blir missbrukare och andra inte, anser Bejerot (1977:38) dock beror på sociala och kulturella förhållanden. Främst är det möjligheterna till kontakt med droger som Bejerot finner avgörande för huruvida vissa blir missbrukare eller inte.

I linje med den svenska modellen förespråkar Bejerot de förebyggande åtgärderna som det bästa sättet att bekämpa missbruksproblematiken. Då han ser missbruket som ett sjukdomstillstånd jämför han gärna detta med allvarliga smittsamma sjukdomar – även i detta fallet är det samhällets skyldighet ”att skydda mottagliga individer från att utsättas för smittrisker” (1977:162). Då behandlingsresultaten inom missbruksvården är dåliga blir preventionen således av största betydelse. Polisens arbete mot den organiserade kriminalitetens distribution av droger är central men även efterfrågan på narkotika måste hanteras. Bejerots linje är med andra ord ganska karaktäristisk för den svenska narkotikapolitiken där fokus ligger på förebyggande arbete, bland annat inom skolan, samt polisens aktiva arbete mot distributionen av narkotika (1977).

2.4 Substitutionsbehandling

Substitutionsbehandlingen har idag kommit att bli ett högst aktuellt ämne inom diskussionen för missbruksvården. Behandlingen inriktar sig här på de tyngre formerna av missbruk, till exempel av heroin och amfetamin. Markus Heilig är en av förespråkarna för denna nymodiga behandlingsform. Heilig (2003) anser att substitutionsbehandling för heroinister kraftigt förbättrar patienters livssituation i stort och att det även har en viss kriminalitetsminskande effekt. Trots detta, anmärker

Heilig, är det enbart idag runt 10 procent av alla heroinmissbrukare i Sverige som har fått tillgång till substitutionsbehandling. Anledningen till detta anser Heilig vara den svenska modellen som av ideologiska skäl fortsätter att undanhålla verksam behandling för den gruppen missbrukare där narkotikadödligheten är som störst (2003). Heilig hänvisar till länder som Frankrike och Norge där substitutionsbehandling är mycket vanligare än i Sverige och finner att dessa två länder har lyckats bryta trenden med den ökande narkotikadödligheten – en trend som för tillfället är högst utmärkande i Sverige där narkotikadödligheten är bland de högsta i Europa (2003).

Heilig anser att det är återfallen som är heroinisternas främsta svårighet och att denna problematik skulle kunna avhjälpas genom bland annat substitutionsbehandling. Det misslyckande som ett återfall innebär leder till en ”negativ inlärning, som nedsätter patientens förväntningar på att kunna hantera framtida valsituationer” (2003:37). Behandlingen ska således syfta till att skapa stabilitet i missbrukarens liv där det finns goda möjligheter att få erfara att lyckas.

Framförallt är det behandling med metadon som förespråkas, detta då metadonet har överlägset stöd i evidensen. ”Medlet minskar dödlighet och sjuklighet, och förbättrar social funktion” (2003:38). Det är dock inte nödvändigtvis så att substitutionsbehandling måste vara det första behandlingssteget, menar Heilig. Men när patienter redan har genomgått diverse olika former av behandling utan framgång bör substitutionsbehandling vara det främsta alternativet. Kritiker menar att det finns en övergripande risk för läckage av drogen, något som Heilig avfärdar som allmän okunskap. Detta då de euforiska effekterna som heroinmissbrukare upplever av heroin inte finns i någon större utsträckning genom konsumtionen av metadon. Visserligen förekommer det redan ett visst läckage, och ett visst missbruk av metadon men detta endast av personer som redan utvecklats ett beroende av heroin. Risken för nyrekrytering av missbrukare genom konsumtionen av metadon är således osignifikant (2003:36).

3 Teori och metod

3.1 Socialkonstruktionismen

Då frågan om legalisering av cannabis är ett synnerligen kontroversiellt ämne synes det lämpligt att tillämpa ett socialkonstruktionistiskt perspektiv. Detta då syftet är att undersöka vilka kunskapsanspråk som debatten förs utifrån och hur debatten förs i allmänhet. Perspektivet hjälper således till med att skapa förståelse för att skillnaden mellan debattens positioner delvis beror på vilka kulturella samt vilka historiska föreställningar om världen som åberopas. Grundbulten i socialkonstruktionismen är den att det sätt vi förstår och kategoriserar världen är en produkt av ”historiskt och kulturellt specifika föreställningar om världen, och att de därmed är kontingenta²”

² Inte en nödvändig del av ett väsen eller utsaga.

(Winther Jørgensen & Phillips 2000:104). Således kan rätt och fel enbart definieras utifrån historiska och kulturella aspekter och kan således anta olika skepnad beroende på det kontextuella. Winther Jørgensen och Phillips (2000:11) listar, utifrån Vivien Burr (1995), fyra olika nyckelpremisser som anses beskriva socialkonstruktionismens essentiella väsen. Den första, och kanske viktigaste premissen, berör en kritisk inställning till självklar kunskap. Verkligheten kan inte anses vara objektiv utan det beror till stor del på hur vi väljer att kategorisera den. Den andra premissen, som kort har berörts ovan, handlar om att kunskap bygger på historiska och kulturella villkor – således kommer kunskap att betraktas annorlunda beroende på den övergripande kontexten som vi befinner oss i. Det vi finner som självklart kunskap här i Sverige behöver inte nödvändigtvis betraktas på samma sätt i övriga Europa och har förmodligen inte betraktats som självklar kunskap för bara ett 10-tal år sedan. Den tredje premissen uttrycker att det är i de sociala processerna som kunskap uppstår. I dessa sociala interaktioner pågår det en ständig maktkamp om vad som är sant och falskt och genom detta skapas kunskap. Den fjärde och sista premissen handlar om att sociala handlingar kommer att anta olika form och uttryck beroende på den sociala världsbild de utförs i. Vad som anses som en naturlig handling här i Sverige behöver således inte vara naturlig i övriga Europa (ibid.).

Socialkonstruktionismen är som kan utläsas ovan en ganska kontroversiell syn på vetenskap och kunskap. Kritiker har flertalet gånger påtalat att med denna höga grad av kontingens finns det en risk att all form av regelbundenhet i det sociala löses upp. Winther Jørgensen och Phillips påpekar dock att detta egentligen enbart är sant utan ett konkret ramverk av situationer. ”De konkreta situationerna ger mycket begränsande ramar för vilka identiteter en individ kan anta och vilka utsagor som kan accepteras som meningsfulla” (Winther Jørgensen & Phillips 2000:12). Vidare har även kritik riktats mot socialkonstruktionismens tillämpning inom det vetenskapliga, samt det politiska fältet. Detta då man finner det problematiskt att allt som sägs och skrivs enbart är ett uttryck för ens egen kontingenta mening. Det är således omöjligt att inom det vetenskapliga fältet avgöra vad som är riktigt samtidigt som det inom det politiska fältet inte går att säga vad som är bra eller dåligt (ibid.).

3.2 Diskursanalys som metod och teori

Det är inte helt simpelt att definiera och beskriva vad en diskursanalys faktiskt är. Till att börja med kan vi konstatera att det handlar om en kvalitativ undersökningsmetod av ett visst givet textmaterial. Själva begreppet diskursanalys i sig betyder egentligen ett flertal saker. Håkan Jönson beskriver begreppet som följande: ”Diskursanalys handlar om språk som meningsskapare och maktfördelare; det praktiserade språket uttrycker relationer och maktförhållanden, vem som får säga vad och vad som överhuvudtaget är ett meningsfullt yttrande” (Jönson 2010:104). Rent generellt får

det anses vara ett samlingsbegrepp för en rad olika tillvägagångssätt inom fältet som har att göra med diskurser. Winther Jørgensen och Phillips (2000:7) påpekar att även ordet diskurs är synnerligen svårt att definiera och att det under senare tid har tenderat till att sväva ut något i dess betydelse. Vad som dock är centralt för förståelsen av begreppet är att det rör sig om en ”idé om att språket är strukturerat i olika mönster som våra utsagor följer när vi agerar inom olika sociala domäner...” (ibid.). Vidare råder det även inom de olika diskursanalytiska traditionerna olika uppfattningar om vad som faktiskt kan uppfattas som diskurser och hur dessa bör analyseras. Winther Jørgensen och Phillips finner dock att en diskurs får anses vara ”... ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)” (ibid.).

När nu svårigheterna i definierandet av ordet diskurs har diskuterats lite kan vi klargöra själva innebörden av diskursanalys som ett vetenskapliga verktyg. Winther Jørgensen och Phillips (2000:10) menar att vi bör betrakta diskursanalys som en paketlösning där teori och metod har inkorporerats för att skapa en helhet – det är således viktigt att inte enbart betrakta det som en metod för analys. Diskursanalys består av filosofiska premisser (ontologiska och epistemologiska) som har att göra med ”språkets roll i den sociala konstruktionen av världen” (ibid.). Man måste således anta och förhålla sig till de filosofiska premisserna angående världen och språkets roll för att metoden i sig ska vara användbar. Vidare innehåller den även teoretiska modeller, metodologiska riktlinjer samt specifika språkanalytiska tekniker. Med dessa grundbultar på plats kan man sedan anpassa paketet och inkorporera diverse olika element från det diskursanalytiska fältet – förutsatt att helheten förblir intakt. Det är således viktigt att skapa sig en övergripande förståelse för diskursanalys och dess olika premisser – ty utan helhetsförståelsen går vi miste om det som gör diskursanalysen så speciell och därav användbar.

Winther Jørgensen och Phillips (2000:13) identifierar tre olika diskursanalytiska utgångspunkter som i det stora hela delar samma grundläggande premisser. Först och främst Laclaus och Mouffes diskursteori som jag har valt att inrikta mig på. Fokus ligger här på det som benämns som en *diskursiv kamp* där ingen diskurs anses vara en sluten enhet utan där diskurserna ständigt utvecklas i samspelet med andra diskurser. Den andra inriktningen är den kritiska diskursanalysen som, till skillnad från diskursteorin, betraktar diskursen som en av många aspekter av varje social praktik. Den tredje och sista inriktningen, diskurspsykologin, har egentligen inte så mycket med psykologi att göra utan syftar snarare till att undersöka hur människor använder sig av diskurser för att hävda sig själva i den sociala interaktionen samt vilka sociala konsekvenser detta kan tänkas få.

3.3 Diskursteori

Som jag nämnde tidigare har jag valt att fokusera på Ernesto Laclau och Chantal Mouffes teoribygge, som här benämns som diskursteori. Grundtesen i detta teoribygge är att man ser det sociala som diskursiva konstruktioner och att man därav kan använda diskursanalytiska redskap för att analysera, praktiskt taget, alla sociala fenomen. Tack vare diskursteorins breda grund lämpar sig detta teoribygge särskilt väl för just socialkonstruktionistiska infallsvinklar, som har beskrivits i tidigare avsnitt, för själva diskursanalysen. Det övergripande syftet med teorin är att belysa den sociala striden om definitioner av samhälle och identitet och att undersöka vilka sociala konsekvenser denna strid får som följd. Detta med utgångspunkt i att sociala fenomenens betydelse aldrig är färdiga eller totala och att deras betydelse aldrig kan fixeras – de befinner sig således i ständig förändring som kommer till genom strävan att skapa någon form av entydighet i det sociala. Diskursteorin har sin grund i flertalet olika teoribyggen och genom en dekonstruktion av dessa har denna form av diskursteorin tagit sin form. Mest framträdande som grundläggande teoribyggen finner vi marxismen och strukturalismen/poststrukturalismen. Winther Jørgensen och Phillips beskriver tillämpningen av de två: ”Marxismen ger avstamp för tänkandet om det sociala och strukturalismen erbjuder en teori om betydelse” (2000:32). Det är således genom poststrukturalismen som språkbruket uppfattas som ett socialt fenomen och att betydelsestrukturer fixeras och ifrågasätts genom konflikter, konventioner och förhandlingar i den sociala sfären.

Winther Jørgensen och Phillips påpekar att diskursteorin huvudsakligen syftar till att skapa teori och därav tillhandahålls inte särskilt ”många praktiska redskap för textnära diskursanalys” (2000:31). Vad som tillhandahålls är en uppsjö av begrepp som kan tillämpas vid en konkret diskursanalys. Då begreppen är många och relationerna sinsemellan är komplicerade har jag gjort ett urval som synes lämpligt för det material jag söker att behandla. Ett av begreppen jag söker att använda mig av i min analys är *nodalpunkter*. En nodalpunkt är ett tecken som för sig själv inte har någon större betydelse utan som först får betydelse genom de andra tecken som knyts till tecknet i fråga. Det är således en fråga om hur kontexten kring nodalpunkten ser ut och genom denna kontext skapas innehåll och betydelse för nodalpunkten. Urskiljandet av olika diskurser blir således enbart en fråga om att identifiera när nodalpunkterna i fråga definieras olika. I relation till nodalpunkter finner jag begreppet *flytande signifikant* som i grund och botten också är en nodalpunkt. Skillnaden här är att medan nodalpunkter ”hänvisar till en kristalliseringpunkt i den enskilda diskursen hänvisar begreppet flytande signifikant till den kamp om viktiga tecken som förs mellan olika diskurser” (Winther Jørgensen & Phillips 2000:35).

Då frågan om legalisering av cannabis är ett kontroversiellt och omdiskuterat ämne blir frågan om den diskursiva kampen ytterst central. Denna konflikt om betydelsefixeringar kallar Winther Jørgensen och Phillips för *antagonism*. Antagonism uppstår när två identiteter, verksamma

i samma terräng, ställer olika krav som tvingar fram ett aktivt ställningstagande. Yttre påverkan på diskursen hotar således dess existerande form och därav demonstreras även dess kontingens. Ett klagörande exempel från debatten om legalisering; exempelvis när en diskurs hävdar att bruket av cannabis är rekreationellt och en diskurs tydligt hävdar att det är ett missbruk. Här uppstår ett antagonistiskt förhållande mellan diskurserna och dess respektive betydelsefixering är således hotad (Winther Jørgensen & Phillips 2000:55). I korrelation till begreppet antagonism som syftar till att beskriva kampen mellan diskurser finner vi begreppet *hegemoni*, saker som är samstämmigt och oemotsagt vilket leder till en objektiv sanning (ibid.).

Sist men inte minst är det givetvis alltid viktigt att som diskursanalytiker vara medveten om hur samhällets diskurser har bidragit till att forma det egna tänkandet. Ingen är frikopplad från diskursernas påverkan men vi kan aktivt arbeta för att distansera oss från de diskurser vi ämnar att undersöka. I sann socialkonstruktionistisk anda är det således omöjligt att fullständigt uppnå sanningen – ty även sanningen är en diskursiv konstruktion (Winther Jørgensen & Phillips 2000:56).

3.4 Begreppsförteckning

- ♣ *Nodalpunkter*: Tecken som får betydelse genom kontexten de placeras inom. Genom dessa nodalpunkter organiseras diskurserna.
- ♣ *Flytande signifikant*: Kamp om viktiga tecken som förs mellan diskurserna, nodalpunkterna är således flytande signifikanter då det pågår en ständig kamp om dess innebörd. Till exempel är ”cannabis” en nodalpunkt i den liberala diskursen och en flytande signifikant vad gäller förhållandet mellan den liberala diskursen och preventionsdiskursen.
- ♣ *Antagonism*: Konflikt om betydelsefixeringar. Uppstår när två identiteter, verksamma i samma terräng, ställer olika krav som tvingar fram ett aktivt ställningstagande.
- ♣ *Hegemoni*: Kamp om att låsa fast språkets betydelser på sitt eget sätt. En bestämd synpunkts herravälde.
- ♣ *Den svenska modellen*: Den narkotikapolitiska linje som förs i Sverige. Fokus på prevention, mycket genom polisiära insatser men även via informationskampanjer. Nolltoleransen mot droger är en av grundstenarna i den svenska modellen.

- ♣ *Harm reduction*: Vanligt förekommande i den förespråkande positionens debatt. Fokus ligger på vård och en normaliseringsprocess av missbrukare. Modellen syftar inte till att förebygga missbruk utan snarare till att hjälpa dem som redan har ett missbruk. Modellen gör vanligtvis skillnad på bruk och missbruk.

4 Metod och material

Jag vill redan inledningsvis motivera det något överflödiga sidantalet som har kommit att bli den färdiga slutprodukten av ett par intensiva veckors arbete. Först och främst anser jag att arbetet med de två positionerna (som senare kommer att presenteras) kräver ett visst utrymme för att ordentligt kunna gå på djupet. Även den övergripande frågans komplexitet i termer av begrepp och olika definitioner är något som bör få utrymme att behandlas, detta för en bredare förståelse för frågan i stort. Även valet att använda mig av blockcitat har i viss mån bidragit.

4.1 Metodens förtjänster och begränsningar

Utifrån mitt val att undersöka debatten kring legalisering/avkriminalisering av cannabis fann jag att den socialkonstruktionistiska utgångspunkten var lämplig. Då ämnet i sig är kontroversiellt lämpar det sig därför särskilt väl att utgå från att det inte finns någon absolut sanning och att det är samhället och den politiska ordningen som skapar de rådande diskurserna. Då jag är av åsikten att det är just politiska ideologier som styr debatten synes det lämpligt att undersöka hur diskurserna påverkar debatten och vad diskurserna säger om konsekvenserna av en eventuell legalisering/avkriminalisering. Enligt Jönson syftar analysen just till visa ”hur olika sätt att resonera om fenomen fördelar auktoritet och samspelar med tekniker för reglering och intervention som riktas mot (potentiellt) problematiska individer och populationer. En huvudfråga handlar alltså om hur vi människor regleras och reglerar oss själva i förhållande till olika företeelser” (Jönson 2010:106). Diskursanalysen lämpar sig särskilt väl för att belysa hur den politiska diskursen påverkar debatten i stort. Vidare finner jag det viktigt att anta en kritisk inställning till det jag tar för givet och förhoppningsvis kan diskursanalysen hjälpa till att belysa hur jag själv påverkas av samhällets rådande diskurser.

Vad gäller metodens begränsningar finner jag att metodens komplicerade natur kan vara ett hinder. Dels krävs det ganska mycket förarbete att undersöka just diskursanalys för att förstå hur metodens olika delar relaterar till varandra. Det kan således vara svårt för någon som inte är insatt i metoden att förstå det material jag har analyserat och således uppstår det svårigheter i att förstå det som analysen beskriver. Jönson beskriver även att avståndet mellan teori och analys många gånger kan bli för stort och att det finns ett behov av ett mellanled för att effektivt kunna tolka den data

man har insamlat (2010:103). Själva diskursanalysen tillhandahåller inte själv någon form av analyschema. Jag har dock inte själv använt mig av något analyschema utan istället fokuserat på ett grundligt bearbetande av mitt empiriska material med hjälp av bokstavskombinationer och färgkodning. Utifrån denna kodningen har jag sedan utvecklat mina resonemang med hjälp av ytterligare, för ämnet, relevant litteratur.

4.2 Urval

Jag kommer att använda mig av det som Bryman kallar för *målinriktat urval*, det vill säga att jag kommer att anpassa min sökning av material till de forskningsfrågor jag har valt att ställa. Bryman själv påpekar att de flesta kvalitativa studier, i någon omfattning, använder sig av just målinriktat urval. Det handlar således om ett strategiskt urval och inte ett randomiserat urval. Dels kommer detta strategiska urval syfta till att skapa en viss variation i det material jag söker att finna, vilket jag även kommer att beskriva kort nedan (Bryman 2008:414). Eftersom jag söker att undersöka hur debatten angående legalisering av cannabis ser ut och hur den påverkar frågan om legalisering kommer jag därför att fokusera på debattartiklar från diverse källor.

Jag har försökt att moderera vilken vinkling debattartiklarna har så att det inte ska finnas någon allt för betydande övervikt mot något ställningstagande. I slutändan använde jag mig av 9 artiklar för den förespråkande positionen och 11 artiklar för den kritiska positionen. Differensen mellan de två har inte haft någon betydelse då vissa av artiklarna för den kritiska positionen var förhållandevis korta i jämförelse med artiklarna från den förespråkande positionen. I sökandet efter artiklarna vände jag mig helt enkelt till respektive tidnings hemsida och sökte igenom det tillgängliga materialet. Jag använde mig således inte av någon av de tillgängliga databaserna då jag tyvärr först upptäckte dessa vid ett senare tillfälle. Sökorden som jag har använt mig av är som följande: cannabis, legalisering, avkriminalisering, narkotikapolitik och nolltolerans.

4.3 Validitet och förförståelse

Bryman (2008:376) tar redan inledningsvis i avsnittet angående validitet upp att det finns en problematik med att diskutera begreppet i relation till det kvalitativa fältet. Begreppet i sig härstammar från den kvantitativa traditionen och är således inte särskilt väl anpassad för det kvalitativa metoderna. Istället för att försöka anpassa och sluta sig till begreppen som har sitt ursprung i det kvantitativa fältet presenterar Bryman (2008:376-377) ett par alternativa anpassningar av begreppen som bättre ska relatera till det kvalitativa fältet. Jag har här valt att fokusera på Lincoln och Gubas (1985, 1994) anpassning av begreppen som presenteras i Bryman (2008:377-380). De övergripande begreppen som presenteras är *tillförlitlighet* och *äkthet* som syftar

till att bedöma kvaliteten på det material och den analys som kommer att följa. Tillförlitligheten kommer att bedömas utifrån de fyra premisserna: trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och samt förmågan att styrka (ibid.). Även inom begreppet äkthet finner vi ett antal premisser men dessa kommer jag först att utveckla under arbetets gång.

Vad gäller min förförståelse av debatten finner jag mig väldigt partisk till den liberala sidan som förespråkar legalisering. Frågan har länge varit något som har intresserat mig mycket och jag har även deltagit relativt mycket i den pågående debatten. Jag ställer mig även i stort relativt negativt gentemot diskussionen om att straffa missbrukare snarare än att söka behandla dessa. Jag förespråkar således en mer human narkotikapolitik som snarare syftar till behandling än straff. På grund av denna generella inställning hade det kanske varit lämpligt att involvera en andra part i skrivprocessen men jag räknar med att handledare och andra utomstående parter som tar del av det skriftliga materialet under arbetets gång kommer att hjälpa till att styra upp mig om mina åsikter färgar materialet allt för mycket.

Därav är det rimligt att anta att denna predisposition kommer att ha en viss påverkan på det slutgiltiga materialet. Självklart är det viktigt att försöka förhålla sig objektiv under undersökningens gång men detta gäller oavsett vilket ämne det är som undersöks. I linje med vad som beskrivs ur det diskursanalytiska perspektivet är det praktiskt taget omöjligt att förhålla sig fullständigt opartisk – ty alla är vi påverkade av de diskurser som äger rum i samhället. Jag förmodar att det först blir i själva arbetet med slutsatsen som de största svårigheterna, vad gäller mina liberala åsikter, kommer att göra sig gällande. Under själva bearbetningen av materialet bör det dock inte vara särskilt svårt att förhålla sig opartisk då mängden material redan inledningsvis kommer att vara urvald på ett sådant vis att ingen sida överrepresenteras.

4.4 Etiska överväganden

Jag har tagit del av ”Vetenskapsrådet forskningsetiska principer” som lyfter fram fyra grundläggande krav som bör tas i beaktning vid samhällsvetenskaplig forskning. Dessa fyra krav är som följande: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 1990). Då mina undersökning kommer att baseras på skriftligt debattmaterial från diverse massmedia och således helt och hållet är offentligt material finner jag inte några särskilda etiska överväganden som behöver beaktas. Ej heller kommer fokus att ligga på debattartiklarnas författare utan fokus kommer att ligga på det skriftliga materialet och dess innehåll. Utifrån de fyra ovanstående principerna är min undersökning således inte är etisk känslig natur.

5 Tillvägagångssätt vid analys

Jag kommer i min analys att använda mig av Laclau och Mouffes diskursteori och kommer ha denna som utgångspunkt. För en djupare beskrivning av de begrepp som kommer att tillämpas i min analys hänvisar jag till avsnitt 3.3 angående diskursteori där samtliga begrepp presenteras utförligt samt även begreppsavsnittet 3.4 där begreppen presenteras mer översiktligt och kortfattat.

Som jag tidigare har redogjort för saknar diskursanalys ett lämpligt mellansteg i form av ett analyschema eller liknande. Jag hade inledningsvis planerat att använda mig av det analyschema som Jönson (2010:8) presenterar där olika frågor ställs till texten i fråga. I slutändan använde jag mig dock aldrig av detta analyschema utan fokuserade istället på en utförlig kodning av materialet och sökte sedan att problematisera detta material med hjälp av relevant litteratur. I kodningen fokuserade jag på de centrala nodalpunkterna och hur kontexten var uppbyggd kring dessa. Jag använde mig vidare av de centrala diskursteoretiska termer som tidigare har presenterats i avsnitt 3.4.

Som i alla former av kvalitativa undersökningar förekommer det någon form av kodning. Jag har huvudsakligen använt mig av diverse markeringspennor vars färger har tilldelats olika kategorier i textmaterialet. Utöver detta använde jag mig även av flertalet bokstavskombinationer för att ytterligare fördjupa kodningen.

6 Analys och resultat

I bearbetningen av mitt material har jag kunnat åskådliggöra två väldigt distinkta positioner som jag har valt att kalla för den *kritiska positionen* och den *förespråkande positionen*. I respektive positions inledande avsnitt presenteras tankegången bakom valet av namnen (se avsnitt 6.1 och 7.1). Graden av nyans mellan dessa två positioner skiftar ständigt – allt eftersom respektive sida gör avkall på diverse förekommande argument. Variansen av nyanser mellan dessa två positioner gör det svårt (om inte omöjligt?) att tala om två olika diskurser. Det är snarare så att dessa positioner byggs upp av flertalet mindre diskurser och att positionerna sinsemellan således befinner sig på en ständigt föränderlig skala. Utifrån tidigare nämnd analysmodell ämnar jag att presentera de antaganden, beskrivningar och diskurser som kan synliggöras i respektive position, samt hur de relaterar till nodalpunkterna; dvs hur kontexten kring dessa ser ut, *missbrukaren/missbruk*, *vård/behandling* och *cannabis*. Identifierandet av dessa nodalpunkter föll sig naturligt i bearbetandet av mitt empiriska material. Missbrukaren/missbruk då stora delar av debatten berör just frågan om hur om olika länder, och då huvudsakligen Sverige, definierar och betraktar dessa två begrepp. Vård/behandlings nodalpunkten är berättigad då en av grundkomponenterna i debatten utgår just från frågan om hur vi bäst ska vårda/behandla missbrukare. Debatten utgår här huvudsakligen ifrån två olika antaganden,

Harm reduction-modellen (även kallad skademinimeringsprincipen) och prevention i enlighet med den svenska modellen. Avslutningsvis valde jag cannabis som den sista nodalpunkten, detta då denna uppsats syftar till att undersöka just hur debatten kring cannabis ser ut. Frågan om cannabis i relation till missbruk är även en av de mest centrala komponenterna i mitt empiriska material.

Dessa nodalpunkter fungerar även som flytande signifikanter som synliggör den kamp om viktiga tecken som förs mellan diskurserna. Till exempel är nodalpunkten *missbruk* en nodalpunkt i den humanistiska diskursen och en flytande signifikant vad gäller förhållandet mellan den humanistiska och den moraliska diskursen.

Noteras bör även att de för ämnet specifika begreppen (cannabis, hasch, marijuana, legalisering samt även avkriminalisering) tenderar till att användas lite hur som helst i mitt empiriska underlag. Många gånger beror detta på en allmän begreppsförvirring från respektive artikelförfattares sida och det är således inte jag som alternerar begreppen hur som helst. Dock har jag valt att använda *legalisering/avkriminalisering* tillsammans då det empiriska materialet sällan gör skillnad på de två.

6.1 Den kritiska positionen

Den grundläggande utgångspunkten bland de debattartiklar som ställer sig kritiska mot, och är motståndare till en legalisering/avkriminalisering av cannabis, är att Sverige som land måste sträva mot ett narkotikafritt samhälle. ”Det är inte bara användaren som far illa av sitt (miss)bruk. Att sluta jaga och lagföra missbrukare, utifrån ren humanitet, är därför detsamma som att säga ja till ökade familjetrauma” (Newsmill 2012-02-08). Dessa tankegångar kan härledes till det amerikanska kriget mot narkotika som började under 80- och 90-talet i USA (se avsnitt 1). Den kritiska positionens utgångspunkt är prevention, detta i enlighet med Nils Bejerots tankar angående den svenska narkotikapolitiken (se avsnitt 2.3).

Valet av namnet *den kritiska positionen* motiveras genom att det i övergripande termer redogör för deras inställning till frågan om legalisering/avkriminalisering av cannabis. Namnet berör dock även inställningen till de tankar angående Harm reduction-modellen som den förespråkande positionen huvudsakligen inriktar sig på (se avsnitt 6.1.3 samt 6.2.4 – 6.2.5). Namnet i sig bidrar även till att göra texten förhållandevis överskådlig och minimerar således risken för förvirring vid genomläsning. Under arbetets gång har jag övervägt att istället kalla positionen för den *preventiva positionen* utifrån tanken om det förebyggande arbetet mot missbruk, alternativt *nolltoleranspositionen* utifrån synen på allt bruk som missbruk. Bägge dessa namn fungerar dock enbart i vissa avseenden och skapar således mer svårigheter än nytta.

6.1.1 Skydda de unga

När debatten om cannabis och droger i allmänhet på allvar började ta sin form i början på 1970-talet i Sverige utgick debatten inte från faran för ungdomar. Det fanns här fortfarande en övergripande syn på droganvändare som offer och uppslutningen kring dessa användare sågs som en form av moralisk samhällsplikt. Under 80-talet började så småningom rädslan för bruket av droger bland den yngre generationen träda fram och väl framme på 90-talet hade diskursen om ungdomar och deras bruk tagit fart på allvar. Huvudsakligen utgick debatten från att det handlade om uppfostran av individen och allmän okunskap (se avsnitt 2.1).

I linje med 90-talets debatt angående ungdomars allmänna okunskap gällande droger kan vi även idag se liknande tendenser bland förespråkare för den kritiska positionen.

Utmaningen vi har framför oss är att kommunicera cannabis skadeverkningar på ett trovärdigt sätt. Klarar vi inte av det finns risken att våra ungdomar stiftar bekantskap med samhällets syn på cannabis först via polisingripanden och inte via diskussioner runt köksbordet eller via förebyggande instanser. Detta är onödigt och riskerar att antingen stigmatisera en generation eller äventyra den yngre generationens psykiska välbefinnande (SvD 2012-04-25)

Ovanstående citat inhyser bland annat frågan om hur samhället bäst ska förmedla informationen om farorna med cannabis till de unga. Som framgår av texten finns det fortfarande ett hopp om att fostran ska utgå från hemmet och att detta i sin förlängning ska förhindra eventuellt experimentellt bruk av cannabis. Inom den kritiska positionen finner vi här nodalpunkten cannabis som här redan inledningsvis definieras som en fara för ungdomar. Det finns en fingervisning om cannabis som en ungdomens drog, eller i alla fall som en relativt tillgänglig och vanlig drog. Kopplingar görs här även inledningsvis till cannabisens skadeverkningar vilket vittnar om den kritiska positionens syn på drogen inte som en rekreationell drog utan som en samhällsfarlig drog som riskerar den yngre generationens psykiska hälsa. Som senare ska bli tydligt är den yngre generationens psykiska hälsa och utveckling en av grundbultarna i den kritiska positionens argument mot en legalisering/avkriminalisering av cannabis – så är även fallet i ovanstående citat. Det talas även om en *samhällets syn* på cannabis, här i relation till polisen – vilket får antas innebära den kritiska positionens inställning till frågan. Det finns här således redan en föreställning om en gemensam syn på cannabis och dess faror - andra ställningstaganden är inget som vidare diskuteras. Avslutningsvis berörs även oron för stigmatiseringen av en generation, här främst i relation till polisingripanden och det stigma som det skulle kunna innebära för individen i fråga. Ej heller här förs någon vidare diskussion och polisingripande får således, enligt den kritiska positionen, anses vara något självklart i bemötandet av problematiken.

Som redan har beskrivits ovan är förekomsten av informationskampanjer riktade mot ungdomar gällande cannabis och dess skadeverkningar inte något modernt fenomen. Antagandet om att ungdomars bruk av cannabis, huvudsakligen, bygger på bristfällig information är en av

grundbultarna i regeringens strategi mot droger.

Nu kommer regeringen med en av de absolut största satsningarna mot cannabis. Denna satsning är unik då den sträcker sig över fem år. Den ingår i regeringens strategi mot droger som antogs av riksdagen i mars. Och strategin saknar inte muskler. Vi satsar årligen 260 miljoner kronor på drogförebyggande arbete. [...] Kort sagt ska de få färre ungdomar i åldern 16 till 18 år att testa cannabis och öka kunskapen om konsekvenserna av cannabismissbruk (Expressen 2011-06-05).

Vad som här åsyftas med *drogförebyggande arbete* är lite luddigt, men det framgår tydligt att ett av målen är just att öka kunskapen om vilka konsekvenser ett eventuellt missbruk skulle kunna få. Men vad är det som ingår i den informationen som ges? Ted Goldberg (2005:225) påpekar att skrämselfpropaganda i dessa kampanjer är förhållandevis vanligt. Bland annat är det inte ovanligt att skolor hyr in f.d. storkonsumenter och poliser som får komma och berätta skrämmande historier samt utfärda varningar. Självklart är det svårt att säga i vilken utsträckning skrämselfpropaganda faktiskt används i informationskampanjer – ty bara definitionen av skrämselfpropaganda är rätt problematisk och torde variera beroende på vem du frågar. Den övergripande frågan är dock huruvida informationskampanjer som redskap kan anses vara effektiva. Här synes Goldberg vara av åsikten att denna form av förebyggande arbete är tämligen verkningslös: ”Lika lite som tidigare generationers föräldrar kunde hindra sina barn från att röka cigaretter eller dricka alkohol kan dagens vuxna hindra ungdomar som bestämmer sig för att pröva droger” (Goldberg 2005:229). Med det inte sagt att informationskampanjer är helt verkningslösa – men de kanske inte är hela lösningen på problematiken kring ungdomars bruk av droger heller.

När vi nu ändå talar om spridandet av information kring cannabis och dess skadeverkningar synes det lämpligt att lyfta fram ett par exempel där dessa skadeverkningar samt dess konsekvenser lyfts fram i relation till ungdomar. Fokuset kring ungdomar och deras bruk av cannabis följs inte sällan av diverse vetenskapliga belägg som tydligt ska illustrera hur individens ungdomsår står på spel men även hur dess framtid riskerar att ödeläggas som följd av bruket av cannabis.

Genom att röka hasch eller marijuana under tonåren riskerar man att hjärnan inte utvecklas till en vuxen persons hjärna, visar ny forskning. Vissa av skadorna kan bli bestående. [...] Man stannar av och utvecklas helt enkelt inte som individ (DN 2011-08-15).

Cannabis är en kraftfull och drog, speciellt för unga människor. Den försämrar koncentrationsförmågan och leder till långsiktiga skador på hjärnan (SvD 2011-09-12).

Som framgår av citaten ovan är det huvudsakligen drogens långsiktiga effekter på den unga individens hjärna som lyfts fram som ett orosmoment. Det hela beskrivs överlag väldigt övergripande och utan några vidare specificeringar. Det finns här ett underliggande antagande att en legalisering/avkriminalisering av cannabis skulle leda till att bruket bland unga skulle stiga. Man har således lyckats vända bort diskussionen från frågan om ett rekreationellt och relativt (oskadligt?) bruk bland vuxna, till ett ganska självklart skadligt bruk bland våra unga. Genom att

göra det till en fråga om att skydda våra ungdomar har man lyckats skapa en bred sympati för den kritiska positionen och dess övergripande agenda. Men finns det verkligen någon som förespråkar bruket av cannabis bland barn/ungdomar? Frågan borde istället vara vad det är som får ungdomar till att testa narkotika från första början. Det råder med andra ord ett antagonistiskt förhållande mellan de två positionerna angående hur vi bäst ska skydda våra ungdomar. Är det tillgängligheten som avgör eller handlar det om generella sociala omständigheter?

Sammanfattningsvis kan man se att det inom den kritiska positionen råder en ungdomsdiskurs. Denna diskurs tar sin utgångspunkt i att vi måste skydda våra ungdomar från narkotikans faror. Som senare kommer framgå i avsnitten för den förespråkande positionen råder det även här en ungdomsdiskurs. Som dock framkommer i den förespråkande positionens diskussion kan det inte anses råda någon direkt hegemoni mellan de två positionerna. Detta då de respektive positionerna har väsentligt olika tankar om hur vi bäst ska undvika bruk/missbruk bland unga.

6.1.2 Vi mot världen

I avsnitt 5.2 berör jag kortfattat de drogliberala strömningarna som numera kan ses runt om i världen. I och med detta har Sverige funnit sig i en något prekär situation. Huruvida världen i stort är på väg mot en mer liberal syn på bruket av droger avhandlas vidare i avsnitt 6.2.4 – klart är dock att den senaste tidens drogliberala strömningar vittnar om ett perspektivskifte i den internationella drogpolitiken. Den politiska fokusen har skiftats från de som möjligtvis skulle kunna ta skada av droger, till de som faktiskt redan har tagit skada – således kan man tala om en nyfunnen brukarmedvetenhet i den internationella debatten. Förespråkare för den kritiska positionen och för den nolltoleranspolitik som förs i Sverige finner givetvis detta ganska alarmerande. När liberaliseringsrörelsen i USA sakta men säkert blir allt mer framträdande, avkriminaliseringen i Portugal är ett faktum sedan länge och drogturismen i Nederländerna frodas, ser man det genast som ett hot mot den inhemska narkotikapolitiken. Följande utdrag sätter pränt på oron inför utvecklingen i USA.

Majoriteten av befolkning i Kalifornien svarade nej i folkomröstningen om att legalisera cannabis. Beskedet var väntat men inte desto mindre välkommet. Ett ja i Kalifornien hade gett den i dag relativt högljudda legaliseringsrörelsen i Europa luft under vingarna, vilket hade riskerat att leda till en infekterad och missvisande debatt i Sverige och i EU (SvD – 2010-11-05).

Det finns redan inledningsvis intressanta aspekter illustrerat i detta citat. Dels lyckas den kritiska positionen tona ner hur jämn omröstningen för legaliserat cannabis i Kalifornien faktiskt var (här en fråga om blott några procent). Klart är att det faktiskt var en majoritet som var emot legaliseringen i

Kalifornien, ovanstående citat får det dock att framstå som att den större merparten av Kaliforniens befolkning röstade ner förslaget. Kanske blott en oskyldig missvisning, men ändå rätt talande för den kritiska positionens förmåga att anpassa sanningen till fördel för den egna linjen vilket kommer att diskuteras mer utförligt senare (se följande sida). Nodalpunkten cannabis framhävs här som en förmedlare och uppvigglare för den övergripande legaliseringsrörelsen. Enligt den kritiska positionen är således debatten kring cannabis central då den riskerar att omintetgöra den svenska modellen. Vad som framgår rätt tydligt mot slutet av citatet är den absoluta tron på den svenska modellen och hur de utländska liberaliseringsrörelserna utgör ett tydligt hot mot den inhemska debatten.

Vad som är särskilt utmärkande i debatten är hur den kritiska positionen, huvudsakligen i jämförelse med europeiska länder, lyfter fram Sverige som ett föredöme inom den internationella narkotikapolitiska debatten. I följande citat framhävs den svenska ställningen i det internationella perspektivet – även oron för den internationella narkotikapolitikens påverkan framkommer.

I en europeisk jämförelse har vi en jämförelsevis god situation när det gäller narkotikamissbruket. Även om vi ser våra problem som allvarliga så har vi relativt andra länder ändå lyckats väl med vår narkotikapolitik. Men den svenska narkotikasituationen är i hög grad beroende av den internationella narkotikapolitiken (Expressen – 2010-10-27).

Att rent generellt hävda att vår situation är *jämförelsevis god* säger egentligen ingenting och påståendet styrks inte vidare. Men vad är det egentligen som åsyftas? Konsumtion av droger? Nyrekrytering? Dödlighet bland missbrukare? Vad? Således uttrycker ovanstående citat egentligen ingenting som direkt skulle kunna motbevisas – annat än i väldigt generella termer. Som kommer att framgå i avsnitt 6.2.4 råder det även här antagonism mellan de två positionerna – här i termer av huruvida Sveriges situation kan anses vara ”god” i förhållande till andra länder. Intressant är även hur nodalpunkten missbruk används. Här i högst slentrianmässiga former där ingen statistik presenteras och tolkningsglidningarna gör sig påmindra igen. Vad åsyftas när dem säger att vi har en jämförelsevis god situation vad gäller missbruk? Och i jämförelse med vilka länder är det som vår situation är god?

Den kritiska positionen bemödar sig inte med att vidare definiera termen narkotikamissbruk vilket ger en fingervisning om den svenska modellens syn på alla former av bruk som missbruk. Just denna avsaknad av nyansering kring frågan om bruk/missbruk är något som är ytterst utmärkande för den kritiska positionen. ”En uppfattning som har ofta framförts i Sverige är att 'allt icke-medicinskt bruk av narkotika är missbruk’ (Goldberg 2005:21). Goldberg misstänker att det inom den kritiska positionen finns en tendens till en begreppsglidning mellan begreppen *illegalt* och *missbruk* - vilket leder till att förespråkare för den kritiska positionen betraktar allt bruk som missbruk då bruket är illegalt. Han påpekar dock att kopplingen mellan illegalt bruk och missbruk är högst tveksam (Goldberg 2005:21). Ovanstående resonemang bidrar även till att bruket av

cannabis benämns som missbruk och inte rekreationellt bruk, all form av illegal konsumtion är således missbruk och det är utifrån dessa premisser som debatten förs. Denna avsaknad av nyansering får förmodas leda till vissa svårigheter i jämförelserna med andra länder då statistiken således måste se väsentligt annorlunda ut och i grund och botten vara baserad på olika föreställningar och antaganden (Goldberg 2005:12).

Den kritiska positionens högst generella uttalanden om Sveriges missbrukssituation, i förhållande till andra länders missbrukssituation, gör inte mycket för att förstärka deras sida av debatten. Detta då förståelsen för deras argument riskerar att hamna i skymundan och därför mycket lättare kan förkastas av den förespråkande positionen. Det är dock möjligt att denna avsaknad av konkreta belägg istället bidrar till att förstärka deras position, detta då det möjligtvis kan anses vara svårare att motbevisa generella uttalanden – i alla fall rent forskningsmässigt. Nedan följer ytterligare ett exempel.

De länder i Europa som har störst problem med missbruk är de länder som har en mer tillåtande attityd till droger, främst cannabis. Sverige tillhör inte den kategorin (SvD – 2010-11-05).

Vad är det som här åsyftas med en mer tillåtande attityd till cannabis? Är det avkriminalisering eller legalisering vi talar om? Distinktionen torde vara rätt central då de två aspekterna inhyser en rad olika påverkande faktorer, bland annat synen på cannabis men inte minst synen på brukaren. Den kritiska positionen förmedlar här budskapet om nodalpunkten cannabis som en bärare av missbruksproblematik i stort. Detta vittnar även delvis om positionens syn på brukare som underställda drogerna (jfr Bejerot 1969). Det handlar således inte om ett aktivt ställningstagande från brukaren – istället är det förekomsten av droger i ett samhälle som skapar missbruk och inte yttre faktorer som fattigdom, arbetslöshet eller hemlöshet. Ovanstående citat vittnar även om den kritiska positionens syn på cannabisens skadeverkningar som allvarliga, se avsnitt 7.1 som berör positionens tillämpning av den för området tillgängliga forskningen.

För att återkomma till ursprungstanken med användningen av detta citat så förmedlas ståndpunkten att länders missbruksproblematik är kopplade till dess attityd gentemot cannabis. Och det är inte vem som helst som anser detta utan direktören för ECAD (European Cities Against Drugs), Jörgen Svidén. Objektiviteten av uttalandet kan således diskuteras, dock innebär hans framträdande position att uttalandet får en viss tyngd och därav inte är lika lätt att förkasta. Vidare kan man även börja urskönja ett ”vi och dem”-tänkande med en tydlig markering om att vi i Sverige inte tillhör den kategorin – det vill säga länder med mer tillåtande attityder till droger. Det handlar därför om ett aktivt avståndstagande från de drogliberala strömningarna i Europa som tidigare har diskuterats i avsnitt 5.2.

I detta, för avsnittet avslutande stycket, vill jag passa på att lyfta fram ett bemötande av

frågan om nolltoleranspolitikens effektivitet vad gäller förhindrandet av en eventuell ökning av cannabismissbruk som följd av en legalisering/avkriminalisering. Som kommer att framgå i avsnitt 7 är det här huvudsakligen en fråga om vilken statistik/information du väljer att förlita dig på. Huruvida detta påverkas av ett redan aktivt ställningstagande i frågan eller inte är svårt att avgöra.

Internationellt finns det många lobbygrupper som ihärdigt påstår att narkotikapolitiken har misslyckats och att vi därför måste få en ny och ”modern” syn på narkotikaanvändning. I länder där denna uppfattningen har fått fotfäste ser vi en ökning av cannabismissbruket och även ett ökat vårdbehov (Expressen 2011-06-05).

Precis som i föregående citat används benämningen *missbruk* och här specifikt *cannabismissbruk*, förhållandevis slentrianmässigt. Med detta menar jag att det är svårt att avgöra huruvida det är den svenska synen på allt illegalt bruk som missbruk eller om den internationella statistiken faktiskt påvisar en tydlig ökning av faktiskt missbruk enligt grundvalet av möjligheten för ett rekreationellt bruk av cannabis. Ingen större vikt fästs vid internationella strömningar om cannabis som en rekreationell drog – allt bruk betraktas här som missbruk. Distinktionen mellan dem två torde dock vara av viss betydelse. Detta inte minst då en av lobbygrupperna som benämns i artikeln är gruppen ”Global Commission on Drug Policy” med bland annat före detta generalsekreterare för FN, Kofi Annan i spetsen. Ett uttalande härifrån borde därav ha en viss trovärdighet och tyngd.

Vidare hävdas här att länder som har anammat en mer ”modern” syn på bruket av droger har sett en ökning av missbruket och därav även ett ökat vårdbehov. Ingen vidare problematisering av dessa påståenden presenteras. Det belyses inte att det ökade vårdbehovet kan ha att göra med att fler söker vård då det inte längre finns någon risk för straffrättsliga åtgärder på grund av legaliseringen/avkriminaliseringen. Synen på allt bruk av cannabis som missbruk skapar här en viss problematik. Är det bruket eller missbruket av cannabis som har ökat? Om det är det regelrätta missbruket, kan detta i så fall ha att göra med att fler vågar söka vård på grund av färre straffrättsliga konsekvenser – och gäller det samma för vårdbehovet kring missbruk i stort? Ett ökat behov av vård betraktas här som något negativt, som ett resultat av en liberal narkotikalagstiftning. Det är här huvudsakligen en tolkningsfråga, dels på grund av det (förmodade?) stora mörkertalet av missbrukare som inte söker vård med anledning av risken för diverse straffrättsliga åtgärder. Men huvudsakligen på grund av att de försök till en mer liberal narkotikalagstiftning ännu är förhållandevis nya och således inte har fått utvärderats tillräckligt.

6.1.3 Den lagliga drogen

Debatten om en legalisering/avkriminalisering av cannabis kantas av jämförelsen med alkohol, och detta från både den kritiska samt den förespråkande positionen. Som kommer att framgå i avsnittet

finns det här ett antal olika ställningstaganden som skiljer sig i varierande grad. Det finns inom den kritiska positionen, vad gäller diskussionen om alkohol, influenser från nolltoleranspolitiken där det anses att alkohol inte hade legaliserats om det hade börjat konsumeras idag. Som tidigare har påvisats gör man, från den kritiska positionen, ingen distinktion mellan bruk och missbruk av cannabis. Då denna distinktion existerar för alkohol torde detta leda till en viss snedvridning i jämförelsen mellan alkohol och cannabis – avsnittets syfte är således att undersöka hur detta tar sig uttryck.

Som kommer att illustreras av följande citat råder det en ständig dragkamp mellan synen på de två drogernas faktiska skadeverkningar. Den linje som här drivs är att alkohol givetvis är väldigt skadligt men att den accepteras på grundval av historiska, kulturella betingelser i västvärlden. Nedan problematiseras dock regleringen av alkohol och förbudslinjen gör sig påmind.

Legalisering av cannabis kan motiveras med att användandet enligt många studier anses vara mindre skadligt och farligt än att konsumera den legala drogen alkohol. Jämförelsen tyder på en dubbelmoral i synen på cannabis och alkohol, men frågan borde kanske inte vara huruvida cannabis bör legaliseras utan om det är dags att förbjuda, eller åtminstone hårdare reglera, bruket av alkohol i Sverige? (Newsmill – 2010-11-01).

Här lyfter författaren lite försiktigt fram förekomsten av studier som visar att cannabis anses innebära en mindre risk än alkohol. Nodalpunkten cannabis lyfts här inte fram i lika negativa ordalag som annars brukar vara fallet. Kritiken riktas istället mot problematiken kring konsumtion av droger i stort – legala som illegala. Artikeln som är skriven av en polis är ett av de mer nyanserade inläggen i debatten från den kritiska positionen. Bland annat problematiseras här synen på cannabis och artikelförfattaren påpekar här att kriminaliseringen av cannabis kan vara en av anledningarna till de förhållandevis negativa omständigheter som drogen ofta finnes inom, till exempel olika former av utanförskap och kriminalitet. Det behöver således inte enbart vara drogen som skapar problematiken kring bruket av cannabis. Det förespråkas här en hårdare reglering av alkoholen. Något som åter igen ger en fingervisning om att artikelförfattaren snarare ser att det är systemet kring drogerna som är problemet och inte själva drogen. Detta är ett tydligt avsteg från den linje som förs utifrån Bejerots (1977) tankar angående missbruk som en epidemisk sjukdom som behandlas i avsnitt 2.3. Även Bejerot anser dock att förekomsten av droger i ett samhälle är en av anledningarna till att människor missbrukar, vilket även artikelförfattaren verkar anse då en hårdare reglering av bruket av alkohol förespråkas. Budskapet får således uppfattas som att det åter igen är tillgången till droger som skapar brukare och inte nödvändigtvis andra, mer komplicerade sociala omständigheter.

Vad gäller jämförelserna mellan alkohol och cannabis förs det sällan en jämförande diskussion om respektive drogs skadeverkningar. Det är således svårt att på vetenskaplig basis välja en sida i debatten. Istället jämförs de två genom deras respektive kulturella och historiska

betingelser – varpå förbudslinjen åter igen gör så påmind.

[...] skulle alkoholen verkligen ha legaliserats idag om den inte redan varit laglig? Svaret är troligen nej. Hade inte alkoholen varit så intimt ihopflätad med vissa kulturella betingelser i västvärlden hade den troligtvis illegaliserats för länge sedan (Newsmill 2010-11-02).

Som framgår ovan är det inte enbart förekomsten av droger som gör att vi brukar utan även de kulturella betingelserna. Dock framgår det inte särskilt tydligt vad som här åsyftas med kulturella betingelser men en möjlig tolkning är att det på grund av alkoholens ganska omfattande historia finns en samhällelig acceptans och uppslutning kring just alkohol. Detta är synnerligen intressant då Nederländerna har motsvarande situation med cannabis. På grund av att Nederländerna länge har varit ett mångkulturellt land där olika religioner och vanor har varit tvungna att leva sida vid sida har man, till skillnad från Sverige som först nu har börjat få en betydande mångfald, varit tvungen att anpassa systemet därefter (Goldberg 2005:273). Istället för den svenska prohibitionen har man satsat på att avkriminalisera bruket av cannabis och inriktat sig på en normaliseringskampanj. Denna kampanj har haft som fokus att ”få bort känsloladdade, dramatiska och avvikande bilder av drogkonsumtion och -konsumenter” (Goldberg 2005:280). På grund av denna normalisering har cannabis kommit att bli en socialt acceptabel drog i jämförelse med alkohol – detta trots att den per definition inte är legaliserad. Precis som Sverige hanterade problemet med alkohol genom omfattande regleringar, till exempel Systembolaget, har Nederländerna reglerat cannabis, här i form av till exempel Coffee shops och begränsningar i mängden cannabis som får införskaffas på en och samma gång. Anledningen till att Nederländerna valde denna harm reduction-modell istället för den preventionsmodellen som Sverige valt var att man ansåg ”[...] att förlita sig på straffrättsliga åtgärder i kampen mot droger skulle vara kostsamt, inte stoppa tillgången, göra de sociala och medicinska skadorna av drogkonsumtion värre än nödvändigt, förstärka tillväxten av kriminella organisationer och underminera grundlagen” (Goldberg 2005:274). Dessa tankegångar är ungefär det som den förespråkande positionen bygger sina argument på, vilket framkommer i avsnitt 6.2 och framåt.

Som ovan har berörts kan man betrakta dagens syn på alkohol i Sverige som kulturellt betingat. Det har helt enkelt blivit en del av vårt samhälle och inte minst en del av våra högtider. Således finns det aspekter i denna debatt som försvårar ett objektivt förhållningssätt.

Det är få politiker eller skribenter som inte själva gärna tar ett glas rött till maten, en öl med kamraterna eller en snaps till julbordet eller kräftskivan (Newsmill 2010-11-01).

Ovanstående citat synliggör en del av problematiken i debatten. Vår utgångspunkt är med andra ord redan inledningsvis ganska partisk. Det är väldigt få som aktivt kommer att arbeta mot kriminaliseringen av alkohol – fokus ligger istället på hur vi bäst ska reglera.

Som kort resoneras om i tidigare stycke finns det inom den kritiska positionen en tendens att undvika jämförelsen mellan alkoholens skadeverkningar och cannabisens skadeverkningar. Så är även fallet i nedanstående citat. Här utdelas dock en känga till, praktiskt taget, alla förespråkare för den kritiska positionen.

[...] att förbjuda andra droger på grund av de skadliga konsekvenser de har för individen och samhället men att samtidigt tillåta alkohol, är att använda extremt dubbla standarder. [...] De personer som moraliserar över andras bruk eller missbruk av t.ex. cannabis, men som aldrig skulle acceptera att någon ifrågasatte deras rätt att dricka alkohol gör sig skyldiga till hyckleri (Newsmill 2010-11-01).

Här förs diskussionen om hur rimligt det kan anses vara att förespråka den fortsatta kriminaliseringen av cannabis samtidigt som man utan vidare eftertanke gärna tar en kväll på krogen, med allt vad det innebär. Nodalpunkten cannabis har här jämförts med alkohol och ingen vidare differentiering eller moralisering äger rum. Det finns här således en viss öppning för uppfattningen om cannabis som en rekreationell drog. Ovanstående citat är även ett av dem få för den kritiska positionen som faktiskt skiljer mellan bruk och missbruk – vilket i och för sig blir rätt oundvikligt vid jämförelsen av de två drogerna. Distinktionen mellan bruk och missbruk vittnar även om en syn på människan som kapabel till aktiva val varpå problematiken inte nödvändigtvis ligger i förekomsten av droger utan hos oss som individer. Goldberg belyser det som följande: ”Kanske har narkotikan blivit en symbol för allt som är okänt och skrämmande i vårt samhälle [...] Något man kan frukta och hata oreserverat, något vi kan ena oss kring – och där man kan ge uttryck för rädsla och avsky på ett socialt accepterat sätt” (2005:6). På samma sätt har cannabis kommit att bli en symbol för ungdomens förfall och således har man skapat en gemensam och konkret fiende som kan bekämpas.

Ovanstående citat lyfter även fram den kritiska positionens första deltagare i jämförelsediskursen som kommer att beröras vidare i den förespråkande positionens kommande avsnitt. Denna diskurs berör ställningstagandet att cannabis bör jämföras med alkohol som en rekreationell drog. Ovanstående citat är dock den enda inom den kritiska positionen som kan anses närma sig den jämförelsediskurs som förs av den förespråkande positionen. Det går således inte direkt att tala om en hegemoni mellan de två positionerna, i alla fall inte vad gäller denna diskurs.

6.1.4 Den samhällsfarliga missbrukaren

Vi har tidigare behandlat frågan om risken för den egna personen, i denna debatt, huvudsakligen med fokus på ungdomar. Men hur ser det ut med faran för andra? Genom att lyfta debatten från den egna personen till samhället i stort och då särskilt de närstående skapar den kritiska positionen här ett problem som är större än faran för den enskilde individen. Missbrukaren blir genast en fara för samhället och således blir det lättare att få gehör för den svenska modellen. Det är här som vi tidigt

kan börja urskönja den moraliska diskursen som den kritiska positionen står för. Detta kommer beröras närmare i avsnitt 6.2.3.

Det är inte bara användaren som får illa av sitt (miss)bruk. Att sluta jaga och lagföra missbrukare, utifrån ren humanitet, är därför detsamma som att säga ja till ökade familjetrauma (Newsmill 2012-02-08).

Fokus ligger här på familjen och här antyds att polisen genom att jaga och lagföra brukare gör familjen till brukaren i fråga en tjänst. Notera även den dramatiska termen *familjetrauma* som även den bidrar till att skapa gehör för den svenska modellen och dess superioritet. Genom att göra det till en fråga om fara för allmänheten skapar man legitimitet för jakten på brukare – individens eget ansvar är inte tillräckligt. Nodalpunkten missbrukare blir här, för den kritiska positionen, detsamma som en lagöverträdare som för att undvika konsekvenser för närstående bör jagas och lagföras. Lagförningen av missbrukaren i fråga blir här den kritiska positionens syn på vård/behandling. Individens eget ansvar är inget som man beaktar, istället är det samhällets plikt att styra upp och kontrollera människor.

Men hur skulle en enskild individ kunna ansvara för skeenden som i förlängningen påverkar andra människor och samhället i stort? I så fall kan vi lika gärna legalisera stöld eller mord på en gång (Newsmill 2010-11-02).

Riskerna för allmänheten via en legalisering av cannabis jämnställs här med de risker det skulle innebära att legalisera stöld eller mord. Här blir nodalpunkten cannabis bärare av en mängd kvaliteter. En inte helt orimlig tolkning här är att den sinnesförändring som rökandet av cannabis innebär, eventuellt skulle kunna få så långtgående konsekvenser som mord. Men precis som bruket av droger idag får konsekvenser så kommer ju självklart handlingarna som utförs under diverse sinnesförändrade tillstånd få konsekvenser även dem. Rättfärdig är man således jakten på brukare genom att se det som en brottsförebyggande åtgärd? Och vad säger detta om synen på brukare rent generellt?

6.2 Den förespråkande positionen

Den grundläggande uppfattningen i de debattartiklar som förespråkar en legalisering/avkriminalisering av cannabis är att den svenska narkotikapolitiken är misslyckad. Det kommer alltid att finnas brukare av narkotika – därav ses målet om ett narkotikafritt samhälle som en ouppnålig utopi. ”Albert Einstein definierade galenskap som att upprepa ett redan prövat beteende och ändå förvänta sig ett nytt och annorlunda resultat. Med den definitionen är det logiskt att betrakta svensk narkotikapolitik som galen” (Newsmill 2012-02-04). Vi bör således istället inrikta oss på en harm reduction-modell i jämförelse med den Nederländska modellen (se avsnitt

6.1.3 samt avsnitt 6.2.3 – 6.2.4).

Vad gäller valet av namnet *den förespråkande positionen* var det inledningsvis det enklaste att arbeta med rent praktiskt. Jag har under arbetets gång experimenterat med flertalet olika alternativa namn, som t.ex. *den liberala positionen* utifrån de övergripande liberala tankegångarna vad gäller droger och *Harm-reduction positionen* där fokus ligger på normalisering och vård. Dessa två namn berörde dock enbart ett visst antal av artiklarna och kan således inte anses vara allmängiltiga för positionens övergripande åsikter. De bidrog även till att skapa en del förvirring i vissa av avsnitten och således valde jag det som jag fann mest talande för positionen – nämligen *den förespråkande positionen*. Namnet belyser inte enbart inställningen till legalisering/avkriminalisering av cannabis utan även Harm-reduction-modellen som har kommit att bli ett övergripande tema i uppsatsen.

6.2.1 Från spliffen till sprutan

En av de mest grundläggande argumenten som den förespråkande positionen har fått värja sig mot är den om cannabis som en inkörsport till tyngre droger. Den förespråkande positionen jämför här cannabis med de legala drogerna alkohol och tobak och ser dem tre som rekreationella droger. Nedan påvisar förespråkaren för den förespråkande positionen hur missvisande de anser att teorin är.

Många människor tror att cannabis är en inkörsport till tyngre droger. 'Röker man en cannabiscigaretta så slutar det på Sergels Torg [sic!] i Stockholm med heroin och kokain'. Men så är inte fallet. Då kan vi lika gärna säga att drogen alkohol är en inkörsport till heroin. Eller att tobak är en inkörsport till drogen alkohol. Eller att våldsamma datorspel är en inkörsport till kriminalitet och droger. Eller att chokladcigaretter är en inkörsport till tobak (Newsmill 2010-02-17).

Det finns här redan inledningsvis en aktiv distansering till uppfattningen om cannabis som en tyngre drog. Sergels torg blir här en symbol för diverse tyngre former av bruk vilket den förespråkande positionen aktivt tar avstånd från. Goldberg (2005:151) påpekar att: "Många problematiska konsumenter gör sin första erfarenhet av narkotikaklassificerade droger genom att röka hasch". Men vilka slutsatser kan dras av detta – om ens några? Goldberg finner att den kritiska positionen tenderar till att överförenkla cannabisens kausalitetssammanhang med andra droger, dvs. på grund av att bruk av cannabis vanligtvis föregår bruk av tyngre droger så föranleder det första, det senare. "Med en sådan logik kunde man t ex hävda att tobaksrökning eller till och med drickande av vatten leder till problematisk konsumtion av narkotika" (ibid.). Den förespråkande positionen finner här att det är nolltoleranspolitiken och kriminaliseringen som självmant har skapat risken för denna kausalitet.

Det enda sammanhanget i vilket cannabis skulle kunna vara inkörsport till tyngre droger är då den säljs av samma personer som också langar tyngre droger. Och då kan cannabis bli denna inkörsport

enbart för att den är olaglig (Newsmill 2010-10-30).

Inom den förespråkande positionen förnekar man dock inte nödvändigtvis inkörsportsteorin. Man finner dock att det inte är drogen i sig, dvs. dess biokemiska attribut, som är problemet utan snarare den kriminella faktorn som det innebär att vara brukare. Det är här kontakten med langare som innebär en risk för kontakt med andra, tyngre droger. Mer nyanserade varianter av inkörsportsteorin hävdar istället att medan bruket av cannabis inte oundvikligen leder till tyngre bruk så finns det en förhöjd risk (Goldberg 2005:151).

Ett intressant fynd som har gjorts under bearbetningen av debattartiklarna är att det huvudsakligen är den förespråkande positionen som lyfter frågan om inkörsportsteorin. Vad detta beror på är svårt att säga, kanske är det så att teorin huvudsakligen används i vardagliga situationer och inte i etablerad media? Debatten kring teorin som förs av den förespråkande positionen lyfter även frågan om vad det är som skapar problematiskt bruk. Goldberg visar på tydliga sammanhang mellan tidig debut med legala droger och problematiskt bruk – även psykosociala faktorer ses som en del av pusslet (Goldberg 2005:153).

6.2.2 Det gröna guld

En intressant fråga i debatten är den om de ekonomiska vinsterna en eventuell legalisering skulle kunna leda till. Även denna fråga är något som enbart den förespråkande positionen för på tal. Den förespråkande positionen debatterar här vinster för staten, men även förluster för de kriminella organisationer som sköter dagens distribution. Huvudlinjen som förs på tal är den att kriminaliseringen av cannabis har lett till att de kriminella organisationerna tagit över distributionen och att en statlig reglering av drogen skulle gynna många – brukare såväl som icke-brukare.

Att de hårda droglagarna i själva verket stödjer kriminell verksamhet, på samma sätt som alkoholförbudet en gång i tiden skapade förutsättningarna för maffian i USA (Newsmill 2010-10-30).

Den förespråkande positionen ser här resultatet av de hårda droglagarna som ekonomiska vinster för kriminell verksamhet. Den organiserade kriminaliteten har med andra ord fått monopol på droghandeln som annars skulle kunna vara reglerad – i alla fall när det gäller cannabis.

Förespråkare för legaliseringen av cannabis anser att en statligt reglerad marknad skulle kunna skapa omfattande skatteintäkter som i sin tur skulle kunna läggas på vården. Tillsammans med de besparingar det skulle innebära för polisväsendet anser den förespråkande positionen att en mer human narkotikapolitik skulle kunna drivas där fokus ligger på missbrukaren och vården av denne.

Kampen mot cannabis kostar enorma summor världen över. Vid en legalisering skulle de pengarna

frigöras – tillsammans med intäkterna från en beskattning av den lagliga produkten. Pengar som kan användas till att informera om risker och ge missbrukarna bättre vård, precis som vi redan hanterar alkohol och tobak (DN 2011-08-06).

Den förespråkande positionen ser här nodalpunkten cannabis som en lukrativ produkt. Detta dock genom beskattning – därav inte något som gemene brukare skulle kunna tjäna mycket pengar på. Fokus ligger således på staten och dess förmåga att hantera en reglering av cannabis, till exempel vad gäller den hantering av alkohol och tobak – vilket även ovanstående citat redogör för. Dock talas det inte särskilt mycket om de praktiska aspekterna kring en legalisering, vilket i sig är lite synd då detta hade kunnat ge debatten en mer autentisk och genomtänkt känsla.

På senare tid har Köpenhamns förslag om legaliserat hasch fått en del uppmärksamhet – särskilt i Öresundsregionen. I och med detta förslag har de mer praktiska aspekterna av frågan börjat att leta sig in i debatten för den förespråkande positionen. En del av förklaringen till dessa liberala strömningar i Köpenhamn kan förmodligen vara förekomsten av Christiania som en cannabisens fristad i centrala Köpenhamn – visserligen är det inte christianiterna i sig som promoterar eller driver handeln av cannabis. Christiania som stadsdel fungerar ändå som förespråkare för legaliseringen/avkriminaliseringen av cannabis.

Med den så kallade Köpenhamnsmodellen slår vi till mot den organiserade brottsligheten genom att beröva ligorna en mycket stor del av grund för deras affärsverksamhet. Det ska ske genom ett legaliserat försäljarled med stor geografisk spridning, generösa öppettider och priser som är lägre eller åtminstone kan konkurrera med priserna på den svarta marknaden (Sydsvenskan 2013-03-14).

Som nämndes ovan diskuteras här de praktiska aspekterna av en legalisering – eller i vart fall en del av dem. En rimlig jämförelse här torde vara Sveriges hantering av alkohol genom Systembolaget, dock förmodligen i mycket mindre skala – av förklarliga skäl. Liknelsen kan även dras till Nederländernas hantering av cannabis via Coffee shops som tidigare har diskuterats i avsnitt 6.1.3. Vidare tas även den kriminella profiteringen av cannabis upp som något som bör bekämpas. Ur den förespråkande positionens perspektiv vittnar detta om en syn på cannabis som en rekreationell drog som kan jämföras med alkohol och tobak och därav bör legaliseras och regleras.

Kvar finns dock problematiken med ungdomars bruk av cannabis, och artikelförfattaren hävdar ej heller att Köpenhamnsmodellen kommer att förhindra ungdomar från att bruka. Istället vill man undvika att ungdomar måste söka sig till förhärdade brottslingar när de vill testa hasch. Alla under 18 år kommer dock ändå inte att ha kontakt med en legitimerad farmaceut och situationen blir istället densamma som för alkohol idag. Som tidigare berördes i avsnitt 6.1.1 finns det mellan de två positionerna en ungdomsdiskurs som behandlar hur vi bäst ska undvika detta bruk/missbruk bland ungdomar. Den förespråkande positionen vill dock här snarare försöka att reglera hur detta bruket går till, detta då man anser att det är praktiskt taget omöjligt att undvika vissa former av bruk bland de unga. Förmodligen kommer vi aldrig att kunna undvika att våra

ungdomar testar droger – formerna som detta sker under kan vi dock påverka (jfr Goldberg 2005:229).

6.2.3 Harm reduction

En av huvudlinjerna för den förespråkande positionen är att vi istället för att straffa brukare ska vårda dem. Drogerna i sig för redan med sig tillräckligt mycket negativa aspekter, därav skulle ett påföljande straff enbart innebära ytterligare stigmatisering av en redan utsatt grupp.

Om vi är överens om att bruk av droger kan innebära en del risker, för såväl brukare som för dennes omgivning (vilket förstås inkluderar legala droger, som t.ex. alkohol, nikotin, receptbelagda mediciner och TV-tittande), så är det odiskutabelt att det finns ett samhällsintresse i att praktisera skademinimering. Inte moral, fördomar, tycke och smak eller rädsla för det okända. Att hjälpa människor, snarare än att straffa syndare (Newsmill 2010-10-30).

Här görs redan inledningsvis en viktig distinktion när man talar om *bruk* och inte om *missbruk*. Detta vittnar om den mer liberala inställningen till droger rent generellt sett och inte enbart vad gäller cannabis. Genom att markera att risker och skadeverkningar även finns bland de legala drogerna samt även TV-tittande försöker man här att avdramatisera frågan om cannabis och gör det således till en generell samhällsfråga med fokus på människor och inte drogerna i sig. Den förespråkande positionen anser här att staten inte ska moralisera över andra människors bruk utan istället erbjuda hjälp och vård till de som har ett faktiskt behov av det. Den förespråkande positionen ser nodalpunkterna vård/ behandling som samhällets plikt gentemot sina medborgare.

Skademinimeringsprincipen, eller Harm reduction som det också populärt kallas, är en av huvudkomponenterna i den förespråkande positionens syn på missbruk. Detta har tidigare även diskuterats i relation till Nederländernas narkotikapolitik i avsnitt 6.1.3. Den förespråkande positionen går här emot den moraliska diskursen som förs av den kritiska positionen. Istället förs här en humanistisk diskurs där ledorden är skademinimering och medmänsklighet.

Skademinimeringsprincipen är den mer effektiva väg som en del av våra grannländer tagit med positiva följder. Doktrinen syftar till att reducera de skadliga konsekvenserna associerade med bruk av droger. Samhällets uppgift bör alltid vara att hjälpa de som behöver hjälp med sitt bruk som övergått till missbruk (Newsmill 2010-11-01).

Den förespråkande positionen blickar bortom Sverige och hänvisar till hur skademinimeringsprincipen har fått positiva resultat i andra länder. De länder som åsyftas är huvudsakligen Portugal och Tjeckien. Senare i artikeln presenteras en snabb överblick över statistiken som underbygger detta påstående men det återkommer jag till i avsnitt 7.2. Som ovanstående citat uttrycker det syftar skademinimeringsprincipen till att reducera de skadliga konsekvenser som är associerade med bruk av droger. Vad som faktiskt åsyftas med begreppet

skademinimering är dock lite oklart. Jan Blomqvist och Börje Olsson (2011:83) hänvisar till substitutionsbehandling och sprututbytesprojekt som den senare tiden har vunnit mark i Sverige. Båda dessa får anses ha ett skademinimerande syfte men de är inte nödvändigtvis en del av den svenska narkotikapolitiken – istället betraktar man de båda som medicinsk behandling av missbrukare. Olsson hänvisar även till Andréasson & Löfgren (2008:304) som anser att den svenska narkotikapolitiken och dess vision om det narkotikafria samhället inte är förenligt med skademinimeringsprincipen. Detta då det finns en grundtanke om att detta skulle innebära en kapitulation inför narkotika som problem (Blomqvist & Olsson 2011:83).

Den förespråkande positionen betraktar dock fortfarande denna uppluckring som positiv. Oavsett om man väljer att definiera det som en del av narkotikapolitiken eller inte så tyder det fortfarande på en viss liberalisering av synen på missbruk samt även en humanisering av brukaren i fråga.

Ett fåtal försök med sprututbyten har tillåtits och eftersom de goda resultaten, liv, till slut blivit omöjliga att förneka förespråkas de nu i kamouflerade ordalag i [...] Socialstyrelsens senaste riktlinjer (DN 2011-08-26).

Enligt den förespråkande positionen gör man här inte någon särskild distinktion angående vad det är skademinimeringsprincipen faktiskt innebär eller huruvida den redan är ett inslag i den svenska narkotikapolitiken. Inkorporerandet av aspekter av skademinimeringsprincipen i Socialstyrelsens senaste riktlinjer, om än kamouflerade, betraktas som en liberalisering av synen på missbrukare. Det vittnar även om ett uppbrott från fokus på drogerna i sig till en mer humanistisk inställning med fokus på vård av brukare med problematisk konsumtion av droger.

Avslutningsvis finner den förespråkande positionen att vi i debatten måste beakta de eventuella konsekvenser som följer med dagens nolltoleranspolitik. Fokus ligger här inte enbart på brukaren i fråga utan även dem brukarens sociala kontext och dennes familj. Vidare så vittnar följande citat åter igen om den förespråkande positionens syn på cannabis som jämförbart med andra legala droger till exempel alkohol.

Vi kan diskutera oss blå kring hur stora skador t.ex. hasch eller ecstasy skapar för enskild person och dennes omgivning, men vi måste faktiskt mäta detta, å ena sidan rent komparativt gentemot hur stora skador de legala drogerna redan skapar, samt även gentemot hur stora skador ett eventuellt fängelsestraff åsamkar en person och dennes familj, sociala kontext m.m. [...] Hur skapar vi minsta möjliga skada – och mesta möjliga nytta? (Newsmill 2010-10-30).

I ovanstående citat lyfter den förespråkande positionen fram fängelsestraff som ett exempel över hur dagens syn på missbruk kan komma att få långtgående konsekvenser. Man för här fram brukarens sociala kontext och familj som exempel på oskyldiga parter som även de påverkas av den moraliska diskursen som förs av den kritiska positionen. Den förespråkande positionen försöker här

att komma bort från diskussionen om enskilda drogers skadeverkningar och istället förflytta fokus till det mänskliga lidandet som den förda nolltoleranspolitiken innebär – detta är utmärkande för den humanistiska diskursen som förespråkar ett Harm reduction perspektiv. Denna diskurs förs enbart inom den förespråkande positionen.

6.2.4 Omvärlden ett föredöme

Diskussionen om omvärlden och de liberala strömningar som för tillfället äger rum är något som båda sidor i debatten har tagit fasta på. Den förespråkande positionen verkar fokusera mer på dödligheten bland dem tyngre missbrukarna medan den kritiska positionen snarare inriktar sig på antalet unga som prövar drogen. Därav blir debatten lite besvärlig att ta ställning i då utgångspunkterna inte är desamma. Den förespråkande positionen inriktar sig här huvudsakligen på Nederländerna och Portugal som får anses vara de mest aktuella exemplen.

Sverige har klart högre narkotikadödlighet än de så kallade drogliberala EU-länderna Nederländerna och Portugal [...] (Expressen 2010-10-29).

Som ovanstående citat visar betraktar den förespråkande positionen dessa två länder som drogliberala och större delar av debatten utgår från just dessa två länder och deras respektive syn på bruk/missbruk. Som berördes ovan ligger fokus här på narkotikadödligheten och inte andelen 16-åringar som prövar droger. Nederländerna och Portugal är även två av de länder som tillämpar Harm reduction-modellen. Förmodligen är det av den anledningen som den förespråkande positionen konsekvent väljer dessa exempel. Dock förespråkar ingen av dessa två länder en faktiskt legalisering. Man har istället valt avkriminaliserings-linjen som ett slags mellanting. Deras grundläggande tankegång bakom frågan är att ”hur man än gör kommer narkotika att finnas i samhället” (Goldberg 2005:288). Det blir således inte en fråga om att förhindra förekomsten av droger, som det ser ut i dagens Sverige, istället ligger fokus på behandlingen av de brukare som anser sig ha en missbruksproblematik. Syftet är att normalisera bruket av droger för att undvika onödig stigmatisering. Vad gäller cannabis anser man i Nederländerna inte att tillgången till drogen via så kallade Coffee shops orsakar problematisk konsumtion. Istället är det sociala omständigheter som t.ex. fattigdom och arbetslöshet som leder människor in i ett problematiskt bruk (ibid.).

Särskilt den nuvarande situationen i Portugal är något som båda sidor debatterar starkt. Den kritiska positionen hävdar, som har belysts i avsnitt 6.1.2, att Portugals experiment med avkriminalisering inte har lett till någon revolution inom narkotikapolitiken och visar genom statistik att antalet nyrekryteringar har ökat. Samtidigt hävdar den förespråkande positionen att experimentet har varit ett lyckat sådant och att, framförallt, narkotikadödligheten bland de tyngre missbrukarna har gått ner markant. Mycket av fokusen kring Portugal ligger på frigörandet av

resurser som nedanstående citat illustrerar:

Portugal avkriminaliserade personligt innehav av alla droger 2001. Stora resurser frigjordes hos polis och rättsväsende, som istället kunde användas till vård. Droget bruket bland unga har sjunkit, spridandet av sjukdomar som HIV har minskat, och antalet personer som söker hjälp för att komma ur sina missbruk har mer än fördubblats (Newsmill 2012-02-04).

Genom frigörandet av resurser hos polis och rättsväsendet (resultatet av avkriminaliseringen), hävdar artikeln att Portugal har haft möjlighet att lägga mer resurser på missbruksvården. Vidare hävdas här, i stark kontrast till den kritiska positionen, att droget bruket bland unga har sjunkit. Och just denna fråga är för tillfället det som den kritiska positionen använder som deras starkaste argument mot just en liberalisering av narkotikapolitiken. Åsikterna går således isär. Huruvida detta handlar om den tillgängliga statistikens tillförlitlighet eller tolkningen av sagda statistik är svårt att avgöra. Även spridandet av HIV har minskat som följd av diverse sprututbytesprojekt (Blomqvist & Olsson 2011:83). Inom denna kategori kan vi nu även i Sverige börja urskönja en viss liberalisering och ett försiktigt avståndstagande från den moraliserande diskursen som den kritiska positionen driver. Vad gäller Portugals fördubbling av antalet som söker vård finns det en viss risk att man från den kritiska positionen tolkar detta som att antalet missbrukare har ökat. Således kan kritiker till en avkriminalisering i Sverige få luft under vingarna beroende på hur man väljer att tolka statistiken.

Vad gäller Nederländerna diskuterar den förespråkande positionen sällan den faktiska statistiken. Fokus ligger här istället på hur Nederländerna har reglerat bruket av cannabis samt hur utbrett förekomsten av coffee shops är. Nederländerna och då särskilt Amsterdam används således som ett gott exempel på hur bruket av cannabis kan och bör regleras.

I Holland, som på många områden ligger i framkant (radikalt i abortfrågor, prostitution, dödshjälp), har det i en generation lagligt funnits coffeeshops. På dessa säljs och röks hasch. Ordningsreglerna är: ingen försäljning större än fem gram, ingen 'hård' narkotika, ingen hasch till dem under 18 år, inga coffeeshops närmre än 250 meter från en skola och inga bråk. I Amsterdam finns de i hundratals och de finns i 105 av landets 443 kommuner. Låt oss slå fast: Nederländerna har inte gått under (AB 2013-03-23).

Denna form av reglering vittnar om ett liknande förhållande som vi i Sverige har till alkohol och coffee shops kan, i viss mening, jämföras med det svenska Systembolaget. Dock bör det noteras att Nederländerna sedan en tid tillbaka har börjat se över systemet med coffee shops. Detta mycket på grund av den omfattande drogturismen som Amsterdam drar till sig. Det diskuteras om huruvida coffee shops ska vara begränsade till de inhemska medborgarna – ganska mycket i stil med Köpenhamnsmodellen som också enbart syftar till att sälja till inhemska medborgare.

Nederländerna har med andra ord börjat kritiskt granska den reglering som så länge har varit ett faktum i landet. Det återstår dock ännu att se hur Nederländerna, och då huvudsakligen Amsterdam, väljer att hantera problemet med drogturismen.

7 Forskningens förlovade värld

Avslutningsvis vill jag även kortfattat beröra hur bägge positioner använder sig av den för området tillgängliga forskningen. Just användningen av forskningen är särskilt intressant – inte nödvändigtvis forskningen i sig. Ty sant är att båda sidor i debatten hänvisar till forskning – vilken forskning du väljer att ta till dig bygger således huvudsakligen på vilken inställning till frågan du hade inledningsvis. Förespråkare såväl som kritiker kommer att kunna hitta forskning som stödjer deras position. Som det också hävdas i följande artikel:

Cannabisforskningen är helt enkelt som ett smörgåsbord där vem som helst kan välja en studie som passar en politisk ståndpunkt (DN 2011-08-06).

Gemensamt bör av denna anledning vara försiktig med att förlita sig på att forskning som tas upp av respektive sida. Det förutsätter här att man redan inledningsvis tar den forskning som används med en nypa salt. Noteras bör även att forskning, precis som allting annat, befinner sig i en ständig förändringsprocess. Ty det som forskningen å det starkaste hävdar vara sant och fastställt idag kan mycket väl komma att omvärderas om ett par år.

7.1 Den kritiska positionen

Den kritiska positionens utgångsläge i den forskning de väljer att lyfta fram är att cannabis är en skadlig drog. Framförallt lyfter de fram ungdomarnas psykiska utveckling, detta har även kort berörts i avsnitt 6.1.1. Den kritiska positionen använder i viss mån forskningen för att skapa gehör inför deras huvudlinje om faran för ungdomar. Det blir här en moralisk fråga där den förespråkande positionen framställs i negativa termer genom deras förespråkande av en drog som kan komma att skada den yngre generationen. Som nedanstående citat visar ligger fokus på den psykiska utvecklingen.

Cannabis hindrar den neurologiska omstruktureringen av tonårshjärnan till en vuxenhjärna [...] (DN 2011-08-15).

Det finns med andra ord en överhängande risk för att våra ungdomar inte ska utvecklas till vuxna, ansvariga samhällsmedborgare. Det är därav inte enbart en fråga om en specifik person utan snarare om samhället i stort – ty ungdomarna är vår framtid. Fokus i artikeln ligger huvudsakligen på ungdomars bruk och de risker som det innebär. Förespråkare för legalisering/avkriminalisering av cannabis lyfts här fram som ”fullständigt okunniga” (ibid.), eventuella profitörer av en reglerad marknad med beskattad cannabis eller som personliga brukare av cannabis. Artikelförfattaren anser således inte att man utifrån ett vetenskapligt perspektiv kan förespråka en legalisering/avkriminalisering av cannabis. Den vetenskapliga evidensen vad gäller den svenska

narkotikapolitiken i stort berörs dock inte.

Nedanstående utdrag berör inte enbart skaderisken för ungdomar utan även för vuxna. Det finns således även en avskräckande faktor för fullt utvecklade vuxna som eventuellt skulle kunna komma i kontakt med cannabis.

Drogen påverkar hjärnans kognitiva funktioner som minne och inlärningsförmåga. Och cannabis stör och försenar den unga hjärnans utveckling [...] (GP 2011-09-19).

Centralt här är risken för negativ påverkan på minne och inlärningsförmåga, två funktioner som den större merparten av befolkning sätter ett stort värde på. Det klargörs dock inte hur vanligt förekommande denna form av skadeverkningar är, ej heller vilken grad av cannabis konsumtion som kan föranleda dessa skador. Artikeln slätar även över den förespråkande positionens främsta argument, nämligen skademinimeringsprincipen med hänvisning till risken för ökat bruk bland ungdomar om cannabis skulle komma att bli en socialt accepterad drog. Som framgår av citatet finner man även här en risk för ungdomars psykiska utveckling, detta i enlighet med föregående citat.

I följande utdrag har artikelförfattaren valt att fokusera på en omfattande bredd av områden som forskningen visar påverkas av cannabis. Effekterna lyfts fram som *förödande*:

[...] cannabinoiderna (de verksamma beståndsdelarna) har en förödande effekt på på [sic!] tankeförmågan, visar ny forskning. Särskilt då den exekutiva, eller verkställande förmågan, som är den mest centrala. Det är den som gör att vi kan lösa problem, kritiskt granska vårt eget beteende, bibehålla uppmärksamhet, utveckla impuls kontroll och omdöme, vara vaksamma och använda vårt språk och vårt minne (DN 2011-08-15).

Vad själva innebörden av förödande är får anses vara svårt att fastställa. Det är dock ett väldigt slagfärdigt ord som genast sticker ut för läsaren och således redan inledningsvis skapar en rädsla för ödesdigra konsekvenser vid ett eventuellt bruk. Den här formen av uttalanden är väldigt karaktäristiskt för den kritiska positionens debatt, som tidigare har belysts genom Goldbergs diskussion om skrämpropaganda i avsnitt 6.1.1. Det är således viktigt att ta dessa överdådiga uttrycksformen med en nypa salt.

Vad gäller forskning om den svenska narkotikapolitiken i stort är debatten från den kritiska positionen ytterst sparsmakad. Dock förmedlar den kritiska positionen redan ett tydligt budskap om varför den svenska narkotikapolitiken är rättfärdigad – således behöver man från den här positionen inte nödvändigtvis lyfta fram forskning som direkt pekar på den svenska modellens effektivitet. Man lutar sig på antagandet att preventionen av bruk är det enda rätta då debatten från deras position huvudsakligen utgår från ungdomars bruk. Givetvis undviker den kritiska positionen att lyfta fram forskning som skulle gå emot den, inom positionen, gängse synen att den svenska modellen är effektiv. Som kommer framgå tydligt i kommande avsnitt är det selektiva användandet

av forskning inte exklusivt för den kritiska positionen.

7.2 Den förespråkande positionen

Den förespråkande positionen lyfter här fram forskning som stödjer deras utgångspunkt att cannabis bör legaliseras/avkriminaliseras. Ett av de starkaste argumenten som talar för den förespråkande positionens debatt redovisas i nedanstående citat:

Inget dödsfall i hela världen har registrerats på grund av bruk av cannabis. Det går inte att överdosera cannabis [...] En överdos skulle kräva 1000 gånger mer cannabis än vad en människa kan röka under en dag (Newsmill 2010-02-17).

Den förespråkande positionen finner med andra ord att cannabis som drog är mycket mindre farlig än andra liknande droger, till exempel alkohol där en överdos är en högst reell möjlighet.

Ovanstående citat styrks också av Johan Anderberg (2011:113) som hänvisar till aktuell forskning: ”Enligt en beräkning som refereras i New England Journal of Medicine skulle en människa behöva röka nästan sjuhundra kilo på femton minuter för att komma upp i en dödlig dos”. Som tydligt framgår av dessa siffror är det praktiskt taget omöjligt att överdosera – detta är dock inte samma sak som att cannabis är ofarligt.

I övrigt är det från den förespråkande positionen ganska sparsmakat med forskning som berör cannabis och dess skadeverkningar. Detta förmodligen på grund av att det, de facto, finns relativt mycket forskning som talar för att långsiktigt bruk av cannabis kan vara skadligt för brukaren. Dock är detta inget som den förespråkande positionen hymlar med, men man väljer inte heller att lyfta fram forskningen som visar på skadeverkningarna i fråga.

Vad man lyfter fram i termer av forskning berör bland annat den svenska modellen. Detta är också ganska utmärkande för den förespråkande positionen – nämligen att göra frågan om legalisering/avkriminalisering av cannabis till en övergripande narkotikapolitisk fråga och inte enbart en fråga om ytterligare en rekreationsdrog.

[...] finns fortfarande ingen forskning som skulle kunna bidra med evidens till den svenska narkotikapolitiska modellens effektivitet (DN 2011-08-26).

Den förespråkande positionen använder sig här av bristen på forskningsbelägg för den svenska modellen för att kritisera den svenska narkotikapolitikens inriktning. Därmed skapas förutsättningar för att diskutera alternativa lösningar som enligt den förespråkande positionen innebär Harm reduction-modellen som har kommit att tillämpas allt mer i Europa.

Den uteblivna omprövningen av narkotikapolitiken bottnar sannolikt i att den aldrig utvärderats på ett vetenskapligt sätt [...]. Utredningar har uttryckligen undanbett sig relevant forskning och i stället lutat sig mot ett slags moraliska entreprenörer över vilka man öst pengar och förtroende (DN 2011-08-26).

När vetenskapliga rön talat emot modellen har de avvisats, inte så mycket för att de skulle vara felaktiga som för att de stör den nationella fronten (DN 2011-08-26).

I de två ovanstående citaten påvisar den förespråkande positionen att den kritiska positionen istället för att luta sig mot aktuell forskning har hängett sig åt en moralisk diskurs. Det hävdas även att de ansvariga för aktuella utredningar angående den svenska modellen aktivt har undvikit och undanbett sig relevant forskning. Hur mycket sanning som ligger i detta påstående är dock svårt att säga. Men som tidigare har illustrerats i avsnitt 6.2.1 finns det tendenser till en viss överförenkling. Särskilt vad gäller diskussionen om cannabis och kausalitetssammanhanget med andra tyngre droger. Det är således inte helt otänkbart att man som förespråkare för den nationella linjen har valt den forskningen som passar den redan valda linjen – ty detta torde vara en ganska generell trend och inte enbart för den kritiska positionen. Som kort har redogjorts för ovan har även den förespråkande positionen undvikit forskning som skulle kunna skada förutsättningarna för gehör i den förda debatten.

Avslutningsvis en liten uppmaning från den förespråkande positionen:

Om vi verkligen vill minska drogmissbruket, och komma åt de skador som allehanda droger ställer till med, måste vi vara med vetenskapligt sinnade, mindre ideologiskt färgade, och mer ärliga, mer sanningsenliga. Annars kommer vi aldrig att uppnå några positiva resultat – bara fler katastrofer (Newsmill 2010-10-30).

8 Sammanfattning och avslutande diskussion

Syftet med denna uppsats har varit att, med utgångspunkt i en diskursanalytisk och socialkonstruktionistisk ansats, synliggöra argumenten och de antaganden/föreställningarna om narkotikaproblemet i cannabisdebatten. Genom användningen av nodalpunkterna, *missbrukaren/missbruk*, *vård/behandling* och *cannabis* som centrala tecken i debattartiklarna kunde jag identifiera och synliggöra vanliga argument för och emot legalisering och kriminalisering som presenteras i debatten – detta var min första frågeställning. Argumenten för kriminaliseringen, och därav även mot en legalisering, utgår från tanken om preventionen av bruk. Fokus ligger här på de förebyggande åtgärderna då den kritiska positionen ofta förespråkar den driftsmässiga responsen på de aktiva substanserna i drogerna – detta leder till en syn på missbruket som ett allvarligt sjukdomstillstånd. En liberalisering av den svenska narkotikapolitiken betraktas här som en kapitulation inför den allt mer vedertagna rekreativdrogen cannabis. Nodalpunkten cannabis betraktas här som en fara för den yngre generationen och en bärare av missbruksproblematik i stort. Argumenten för en legalisering förespråkar istället en Harm reduction-modell där vi istället för att straffa brukare ska vårda dem. Bland annat förespråkas här Portugal och Nederländerna som

föregångsländer där en liberalisering av narkotikalagstiftningen hävdas ha hjälpt mycket. Positionen anser att brukare av narkotika alltid kommer att finnas och att kriminaliseringen skapar konsekvenser inte enbart för brukaren, utan även för dennes sociala kontext. Det finns här en humanistisk diskurs som i enlighet med Harm reduction-modellen lägger fokus på nodalpunkterna vård/ behandling. Inom diskursen förespråkas därav en form av brukarperspektiv med fokus på individen och hela dennes kontextuella sammanhang.

Genom att utgå från den socialkonstruktionistiska ansatsen kunde jag svara på min andra frågeställning som var *Vilka antaganden om narkotikaproblemet ligger till grund för argumenten*. Den kritiska positionens utgångspunkt är att det är förekomsten av droger i ett samhälle som skapar förutsättningar för missbruk och inte yttre kontextuella omständigheter som till exempel arbetslöshet. En mer liberal inställning till droger skulle enligt den kritiska positionen innebära omfattande socialt lidande och ökat missbruk. Den förespråkande positionens grundantagande är istället att bruket av droger i ett samhälle är oundvikligt. Vad som leder till bruk handlar här istället om sociala omständigheter och den kontext som individen befinner sig inom.

Min tredje frågeställning handlade om *vilka kunskapsanspråk debatten bygger på*. Både den förespråkande och den kritiska positionen använder sig av forskning i ganska stor omfattning. Den kritiska positionen lyfter huvudsakligen fram forskning som visar på cannabisens skadeverkningar, särskilt på ungdomar. Den förespråkande positionen hänvisar istället till statistik från Europeiska länder så som Portugal och Nederländerna där man anser att en liberalisering har lett till mindre narkotikarelaterade problem – särskilt vad gäller narkotikadödligheten.

Den fjärde och sista frågeställningen var frågan om *hur förhåller vi oss till den internationella narkotikapolitiska utvecklingen*. Detta har delvis berörts tidigare i diskussionen där jag funnit att den förespråkande positionen ser de liberala strömningarna, som just nu kan ses i flertalet Europeiska länder, som ett positivt steg mot en mer human narkotikapolitik. Den kritiska positionen anser det istället vara ett hot mot den svenska nolltoleransmodellen – utvecklingen utomlands är således något man ställer sig väldigt skeptisk till. Särskilt vad gäller den forskning samt den statistik som berör den delen av världen.

Utifrån diskursteorin fann jag inte att det rådde någon hegemoni mellan de två positionerna. Det vill säga det finns ingen bestämd åsikt som har makten, de två positionerna skiljer sig således ganska mycket i vilka lösningar de förespråkar. Dock kan vi inom båda positioner åskåda en ungdomsdiskurs där fokus ligger på att drogerna är något skadligt för den yngre generationen. Längre än så sträcker sig dock inte hegemonin vilket möjligtvis kan anses vara en del av förklaringen till att debatten är så rörig – det finns ingen given huvudlinje som de två positionerna kan hålla med varandra om. De centrala nodalpunkterna blir således flytande signifikanter mellan de två positionerna och deras respektive diskurser då de konsekvent tycker olika.

Avslutningsvis kan jag konstatera att det är svårt att fullständigt välja sida i denna debatt. Samtliga parter presenterar intressanta argument och åberopar tillgänglig forskning. Som dock har åskådliggjorts i uppsatsen finns det just nu tydliga tendenser till en mer liberal narkotikapolitik i stora delar av världen, inte enbart i Portugal utan även i delar av USA. Kommer Sverige fortsätta att vara den nolltoleransens högborg som den är idag eller kommer även vi att så småningom gå mot en liberalisering? Som jag påvisade genom den tidigare forskningen finns det redan vissa tendenser till en liberalisering vad gäller till exempel substitutionsbehandling och sprututbyten. Och frågan är särskilt viktig inom det sociala arbetet, det är trots allt här vi möter konsekvenserna av respektive lagstiftning. Det är därför viktigt att vi försöker ta ställning i frågan och aktivt arbetar för det vi tror bäst gynnar brukaren – oavsett om det gäller legalisering eller kriminalisering.

9 Referenslista

Anderberg, J. (2011) *Cannabusiness: om konsten att legalisera en drog*. Stockholm: Weyler

Bejerot, N. (1969). *Narkotika och narkomani*. Stockholm: Aldus/Bonnie

Blomqvist, J., & Olsson, B. (2011) *Narkotika: om problem och politik*. 1. uppl. Stockholm: Norstedts juridik

Bryman, A. (2008) *Social research methods*. OUP: Oxford

Goldberg, T. (2005) *Samhället i narkotikan*. Solna: Academic Publishing of Sweden

Goldberg, T. (2012) Vad händer om vi legaliserar narkotika?. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 19(1), 56-64

Heilig, M. (2003) ”Dum dogmatism dödar. Om substitutionsbehandling”. I Henrik Tham, (red): *Forskare om narkotikapolitiken*. Stockholms universitet, Kriminologiska institutionen, rapport nr 1.

Jönson, H. (2010) *Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning och socialt arbete*. Malmö: Liber

Törnqvist, D. (2009) *När man talar om knark: Drogdebatt i svensk dagspress 1970-1999*. (Doktorsavhandling, Umeå Universitet)

Winther Jørgensen, M., & Phillips L. (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

9.1 Empiri

Aftonbladet 2013-03-23, *Lagstifta inte bort rätten att röka och kröka*.

Dagens nyheter 2011-08-06, *Cannabis: Debatten behöver inga rökridåer*.

Dagens Nyheter 2011-08-15, *Cannabis gör dig känslomässigt urholkad*.

Dagens nyheter 2011-08-26, *Nu rasar grunden för svensk drogpolitik*.

Expressen 2010-10-27, *Maria Larsson: Ungdomarnas framtid går upp i cannabisrök*.

Expressen 2010-10-29, *Björn Fries: Kalla inte Sverige för föregångsland*.

Expressen 2011-06-05, *Varning för maktens cannabislobbyister*

Göteborgs-posten 2011-09-19, *Maria Haldesten: Oroande kamp för legal braja*.

Newsmill 2010-02-17, *Dags att legalisera cannabis*.

Newsmill 2010-10-30, *Skräcken för drogliberalism förlamar politiken*.

Newsmill 2010-11-01, *Polis: Hellre ett förbud mot alkohol än att legalisera cannabis.*

Newsmill 2010-11-01, *Nolltoleransen skadar de redan marginaliserade.*

Newsmill 2010-11-02, *Ta riskerna med cannabis på allvar.*

Newsmill 2012-02-04, *Svensk narkotikapolitik är galenskap.*

Newsmill 2012-02-08, *Ihåliga argument för drogliberalism.*

Svenska Dagbladet 2010-11-05, *Därför ska cannabis inte legaliseras.*

Svenska Dagbladet 2011-09-12, *Nolltolerans mot cannabis ska gälla.*

Svenska Dagbladet 2012-04-25, *Unga förstår inte riskerna med cannabis.*

Sydsvenskan 2012-05-08, *Vi kan inte ha ett samhälle där alla gör som de vill.*

Sydsvenskan 2013-04-14, *Därför vill vi legalisera hasch.*